C. J. NYVALL EN BANBRYTARE FÖR DEN FRIA ANDLIGA VERKSAMHETEN I VÄRMLAND

AV *O. W. GENANDER*

VÄRMLANDS ANSGARIIFÖRENINGS FÖRLAG KARLSTAD

CENTRALTRYCKERIET, KRISTINEHAMN 1929

PRIS KR. 1:50

Förord till den elektroniska utgåvan

Denna bok om **Carl Johan Nyvall** digitaliserades i maj 2015.

FÖRORD.

Den 2j dec. 1929 är det 100 år sedan den nitiske och för missionen så varmhjärtade distriktsföreståndaren C. J. Nyvall föddes. Med anledning därav har Värmlands Ansgariiför-enings styrelse givit mig i uppdrag att skriva en liten biografi. Utförandet av detta uppdrag har icke varit lätt, då jag dels saknat personlig kännedom om hans arbete — han var nämligen död flera år innan jag kom till Värmland — och dels haft för liten tid till mitt förfogande, då jag främst måst utföra det arbete som är förenat med min tjänst.

Därtill kom, att det syntes mig omöjligt att framställa Ny valls bild utan att samtidigt skildra de andliga rörelser, som under hans tid pågingo i landet och då särskilt i Värmland. Men att göra detta på samma gång kortfattligt och överskådligt har ej varit lätt, och jag vågar ej heller tro mig ha lyckats till läsarens belåtenhet. Det är dock ett ärligt försök.*Jag skulle helst vilja adressera denna lilla skrift till de unga, vilka i allt för stor utsträckning sakna kännedom om den kamp fäderna hade och vad det kostade dem att bryta mark för den andliga frihet, vi i dag äga. Ville de unga troende läsa den, tror jag att den ej förgäves utkommit.*

De uppgifter jag lämnat äro hämtade från många håll, dels ett flertal skrifter, särskilt "Min faders testamente" av prof. David Ny-vall, och dels muntliga eller skriftliga meddelanden från personer som stodo Nyvall nära eller voro tillsammans med honom.

För alla brister ber jag på förhand om läsarens välvilliga överseende.

O. W. G—r.

*

"DEN GAMLA GODA TIDEN".

——

VÄRMLAND, Västmanland och Nerike mö-j j \ y i tas vid den stora bergslagssocknen Karl-

jji............I skoga. Varför Karlskoga kallas bergs-

'"''"'............: lagssocken, är ej gott att säga. Visserligen finns där berg med malm i skötet, men av så ringa mängd, att det just aldrig lönat mödan att bryta den.

Däremot har befolkningen fordom under långa tider forslat malm från Nora, Persberg och andra gruvfält, smällt den i hyttorna och kört järnet till valsverken i Björkborn och Bofors.

I skogarna, där kolmilorna stodo rykande under vintrarna, kände folket sig hemma. Med de mörka skogarnas hemlighetsfulla väsen var det förtroget. Det var poesi och mystik över allt. Vart man vände sig, fanns det hemlighetsfulla ting, och trolska röster »suckade så tungt uti skogen».

I 01. Svebilius år 1688 utgivna katekes lästes om djävulens verktyg, såsom »trollpackor, löv-6

jerskor, skogsrå, sjörå, tomtegubbar och mera sådant». Denna katekes användes ända till år 1810. Visserligen förbjöds däri dyrkan av dessa hemlighetsfulla väsen, men då de omtalades i själva katekesen, styrktes folket i tron på deras existens. Därför var det icke underligt, om man allmänt trodde på dem och hade respekt för dem.

Huru trovärdiga voro därför icke de berättelser om trollens, skogsråns eller sjöråns bedrifter som ofta täljdes av personer, vilka själva antingen sett eller hört dem. Kolaren kunde berätta om besök av skogsfrun, som vände sitt fagra ansikte så förföriskt mot kolarkojan, medan hon värmde sig vid milan. Andra visste berätta om necken och sjörån, som visade sig i älvmynningen, eller ock hade man hört dem framtrolla den underbaraste musik.

Väl kunde det kännas kusligt att tro sig vara ständigt omsvärmad av sådana andeväsen, helst som de icke alltid utförde handlingar till människors fromma, men man måste taga livet sådant det var och söka på bästa sätt klara sig för deras mindre goda inflytande. Också funnos många och omständiga ceremonier att iakttaga, som skyddade från onda makters spel.

Men långt ifrån att detta gjorde karlskoging-7

arna dystra, grubblande och opraktiska, voro de vakna, kraftiga och målmedvetna. Mannakraften utvecklades genom friluftsliv och strängt arbete. För drömliv fanns ingen tid.

Om skolgång kunde man knappast tala, ty det var ytterst få som hade tillfälle till sådan. Tidningar voro så gott som okända och böcker en sällsynt lyx.

Sparsamt kommo nyheterna från den övriga världen. Synkretsen var begränsad, och man nöjde sig med livet sådant det var.

De nu moderna kommunikationsmedlen voro okända. Telegraf, telefon, järnvägar, bilar m. m. hörde då framtiden till. Det var nog att äga landsvägar så pass goda, att man kunde frakta malm, järn och träkol. Vad kunde man mer begära? Anspråken voro icke stora, behovet av lyx och bekvämlighet hade icke vaknat. Förnöjsamhetens ande levde ännu kvar, och ingen drömde om ändrade förhållanden.

Sann gudsfruktan var, om ej alldeles okänd, dock sällsynt. Folket levde utan Gud och dog utan att ha lärt känna honom. Såddes någon gång livets säde, föll det i ouppodlad jord och oftast på stenig mark, där ingen växtkraft fanns.

Andligt mörker låg lägrat över folket.

* *

*8

Men nya tider skulle komma.

De kommo icke plötsligt med ljungeldens hastighet och åskans dån. Såsom morgonrodnaden bådar soluppgången och såsom ljuset tyst och stilla driver undan nattens skuggor, så förbereddes och inbröt den nya tiden. Den skulle födas fram.

Ännu i början av förra århundradet vilade det andliga mörkret tungt över folket. Det skulle dröja till århundradets mitt, innan någon egentlig ljusning kunde skönjas.

Den som, så långt vi känna det, i denna bygd först fick predika ett frigörande evangelium till mångas frälsning, var en ung troende präst, Erik Berggren. Han kom till Karlskoga år 1846 och stannade där endast 4 år men sådde under denna korta tid ett utsäde, som bar rika frukter.

Liksom Johannes Döparen pekade han på Guds Lamm. Syndare väcktes och började längta efter frälsning. Berggren sökte föra de bekymrade fram till Kristus. Härmed inbröt en ny tid. Det gamla var förgånget. Något nytt hade kommit, och intet kunde hindra det nya att tränga fram i allt vidare kretsar.

Karlskoga skulle aldrig mera bliva, vad det förr varit. En liten skara av Guds Ande väckta9

och frigjorda människor skulle fortsätta det goda verk som påbörjats, och rika skördar skulle från dessa bygder mogna för den himmelska ladan.

Den man, som mer än andra blev av Gud korad att sprida ljuset, icke blott i sin hembygd utan vida omkring i vårt land, var bergsmannen Carl Johan Nyvall.»I FAGER UNGDOMSTID».

Omkring en mil nordost från Karlskoga kyrka kyrka och samhälle ligga gårdarna Backe-berga och Vall. I den förstnämnda gården bodde i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet Nils Olsson och hans maka. De hade två barn, sonen Anders och dottern Maria. Maria blev år 1828 gift. De unga makarna bodde under de två första åren efter äktenskapet i Backe-berga, men flyttade sedan till den av föräldrarna inköpta gården Vall.

Redan året förut, eller den 29 dec. 1829, föddes sonen Carl Johan.

Han var således icke gammal, då han fick göra sin första resa. Denna var ej heller lång, men den skulle sedan följas av ett helt livs vandringar och vidsträckta färder.

Få människor har det förunnats att utföra ett av Herren mer välsignat arbete, än det Nyvall fick utföra. Det kan därför icke betraktas såsom en överflödig gärning att nedteckna något om hans liv och den betydelsefulla insats han fick göra i evangelii tjänst.11

Vi behöva även minnas våra föregångare och tänka på deras kamp, så att vi inspireras av deras tro och heliga nitälskan samt lära oss något av deras försakande liv och uthålliga tjänaregärning.

Vi behöva ock skåda deras arbete, så att vi bliva tacksamma till Gud för vad han genom dessa sina gåvor givit oss.

Från honom kommo de. Hans ärenden fingo de uträtta, och i hans kraft kunde de tjäna. Han skall ock hava äran för vad han genom dem utförde.

* * *

1 likhet med så många andra, vilka intagit bemärkta platser i kampen för Guds rike, blev Nyvall redan i sin ungdom omvänd till Gud. Då han var omkring 20 år gammal, skedde avgörandet, och sedan stod han alltfort med bland Herrens vänner.

Men trots sin ungdom hade han hunnit långt på syndens väg. Härom yttrade han själv: »Från 10 års ålder gick mitt liv i synden*. Onda och goda makter brottades om herraväldet, och det såg en tid ut, som om det onda skulle segra.

Vid tretton års ålder fick han ett särdeles djupt intryck av Guds ord. Han fick då följa12

med till kyrkan för att höra den beryktade gudsmannen D:r P. Fjellstedt. Med glödande nit fram-bars budskapet om Guds frälsande nåd i Jesus Kristus. Hedningarnas nöd skildrades med hänförelse och kraft. Predikan var mäktigt gripande, och Guds Andes närvaro förspordes. Alla åhörarna lyssnade med andakt, och i mångas ögon glänste tårar.

Den unge Carl Johans känsliga sinne upprördes, så att han nästan hela vägen hem gick och grät. Hade han då haft

en vän, som förstått hans känslor och kunnat giva honom ett vägledande ord, är det troligt, att han redan då blivit avgjord för Gud. Men han kunde säga såsom den lame vid Betesda: »Herre, jag har ingen som hjälper mig».

Men fanns det ingen som kunde eller ville hjälpa honom in på den rätta vägen, så saknade han icke sådana som voro villiga att föra honom in på avvägar. Både i hemmet och bland kamraterna fick han lära sådant som icke var gott.

I kortspel, dryckenskap och andra synder tog han del. Under allt erfor han dock sanningen av ordet: »Den ogudaktige har ingen frid». Hans ande fann ingen ro. Mitt under de yra nöjena var han djupt olycklig. Världens brunnar skänkte honom intet vatten eller stillade törsten i hans13

själ. Han var medveten om behovet av att fly till Gud, men i sin dårskap flydde han allt längre bort.

Den gode herden sökte dock sitt irrande får. Ville det icke stanna för milt lockande toner, måste prövningar komma och tala sitt hårdare språk. Och de kommo.

Nyvalls far var till yrket gjutare, och redan tidigt hade Carl Johan lärt sig detta yrke. En dag, då han var sysselsatt med sitt arbete, brände han sig så illa i ena foten, att han under flera veckor måste ligga till sängs. Han var då 17 år gammal. Smärtan var mycket svår och dagarna långa. Även djupt inne i hjärtat funnos sår, öppna och svidande. Synden plågade och förskräckte honom. Och ingen balsam kände han för dessa svidande sår.

Den gamla bibeln togs fram, och däri läste han flitigt, men vägen till Gud kunde han icke finna. Det gamla livet syntes dock så avskräckande, och han förstod, vart det skulle leda. Han beslöt att börja ett nytt liv. I egen kraft skulle det ske, ty nådens rikedom kände han ej. Men det visade sig snart, att den egna kraften var för svag.

När Nyvall åter blev frisk, sökte han väl en tid avhålla sig från de gamla nöjena, men det14

dröjde icke länge förrän de goda föresatserna glömdes. Det gamla livet fortsattes, och med

allt starkare makt drogs han in i nöjenas virvlar.

* *

*

Det var strax efter denna händelse som pastor E. Berggren kom till Karlskoga. Bland dem som lyssnade till hans förkunnelse och sökte frälsning, var även Nyvalls mor. Hittills hade hon i likhet med andra levat obekymrad om sin själ. Efter någon tid fick hon frid med Gud och blev en lycklig och verksam kristen. Hennes första missionsfält blev hemmet. Maken och de 6 barnen blevo föremål för hennes varma böner, och med allvar sökte hon föra dem till Gud.

Hon skulle dock få erfara, att det icke alltid är lätt att vinna andra för Herren.

Hennes man, som allt ifrån ungdomstiden haft smak för starka drycker, sjönk allt djupare i dryckenskap. Såsom ofta är fallet blev han härigenom allt mera hård och brutal. Den äldste sonen syntes även vilja följa i faderns spår.

Det blev för modern och makan en svår och prövosam tid. Hårda ord sparades icke från honom, som bort vara hennes hjälp och stöd. Särskilt förargade det honom, att hon så ofta15

gick att höra prästen predika, och det berättas, att han bokstavligen fastband henne vid spisel-stöttan, så att hon ej skulle kunna lämna hemmet.

Kanske menade han icke så illa därmed, men vi förstå, att det dock skulle kännas bittert för den älskande och uppoffrande makan. Sådant kunde ske på den tid, då husbondeväldet var något annat än i våra dagar.

För barnen måste det vara en mäktig predikan att få bevittna såväl de dårskaper, vartill synden kunde leda, som det tålamod varmed en kristen kan bära sitt martyrium.

På våren 1849 dog fadern hastigt. Denna prövning och sorg var för den unge Nyvall en ny maning att lämna syndens väg, och åter talade Guds Ande kraftigt till honom. Men ännu en gång stod han emot den kallande

rösten. Livet i synden fortsattes, och det såg ut som skulle han bliva allt mer fientlig mot det Guds verk, som han i hemmet fick bevittna.

Modern läste flitigt såväl i bibeln som i de andaktsböcker hon kunde anskaffa. Detta var en ständig källa till förbittring för Nyvall, som ansåg, att detta tog bort mycket tid från det arbete som krävdes för hemmets skötsel. När så hans yngre bror tog sig tid att sitta inne och16

lyssna till moderns läsning, blev det för mycket. Hans sinne kom i uppror. Härom skrev han själv senare: »En väldig storm av ondska och bitterhet rasade i mitt inre, och jag utfor mot min bror och mot allt som kom i min väg».

Dock skulle även hans motstånd brytas, och detta förr än han anade.

Den 6 november 1849 gick han i sällskap med sin bror till skogen för att hugga ved. Efter endast ett par hugg slant yxan och träffade ena benet. En pulsåder hade avhuggits, och blodet strömmade ur det öppna såret. Brodern sökte så gott han kunde förbinda det, varefter han skyndade hem efter hjälp.

Den unge Nyvall väntade att om några minuter förblöda. Dödens närhet förskräckte honom. Han var icke redo att dö och möta Gud. Syndaminnena trädde inför hans blick och i förtvivlan ropade han till Gud om nåd och förbarmande. Hans egen kraft hade försvunnit, och både lekamligt och andligt bruten fördes han hem.

Under en tid av 8 veckor svävade han mellan liv och död.

Han skulle dock icke dö utan leva för att förkunna Herrens väldiga gärningar.

Till full förvissning om sitt barnaskap hosVall. C. J. Nyvcills hem i Karlskoga.17

Gud kom han icke förrän på våren följande år, men denna händelse blev dock vändpunkten i hans liv, och för alltid hade han vänt ryggen mot livet i synden och världen. Hans fromma mor fick nu hjälpa sin son och vägleda honom på frälsningens stig. Ett nytt liv hade tänts, och

en ny tid hade gjort sitt intåg.

* *

Enligt moderns önskan övertog Nyvall egendomen Vall redan 1851, således vid omkring 21 års ålder. På samma gång åtog han sig den viktiga uppgiften att underhålla såväl sin mor som sina yngre syskon, ett uppdrag stort och krävande nog, så mycket mer som det vilade ej så litet skuld på egendomen. Det gällde nu att arbeta tidigt och sent. Om somrarna arbetade han på gården ocli om vintrarna i gjuteriet. Han måste spara och beräkna för att få ekonomien att gå ihop.

Mor och son ägde nu samma intresse i religiösa ting, något som snart nog visade sig i deras gemensamma arbete för Herrens sak.

Vall blev mötesplatsen för de få troende som funnos i trakten. De samlades där till läsning av Guds ord, bön och sång. Nyvall, som var18

utrustad med god sångröst, blev en präktig ledare av sången.

Några planer på att utföra direkt missionsarbete ute i bygderna hade ej ännu väckts. De troende samlades till gemensam uppbyggelse, och på den tiden gick det lätt att samla dem, även om ingen predikant var närvarande. Offentliga sammankomster hade ej ännu börjat hållas i dessa bygder, om de ej någon gång anordnades av prästerna.

Steg för steg skulle dock arbetet utvecklas. För att få en inblick i huru detta skedde, må här sägas något om Carl Johan Nyvalls moder

»Mor i Vall».

»Mor i Vall» — under det namnet är Nyvalls mor mest känd.

Som vi redan nämnt, var hennes namn Maria Nilsson. Mycket tidigt blev hon gift. I äktenskapet föddes sex barn, av vilka Carl Johan var den äldste. Vid sin omvändelse var hon omkring 35 år, och några år därefter stod hon ensam med sin gård, sina skulder och sina barn.

Under de prövningar hon fått genomgå för sin tro, hade hennes andliga liv hastigt mognat, och hon blev en sann kristinna, vars eldsjäl brann av kärlek till sin Herre och Frälsare men19

ock av längtan att kunna göra något för att hjälpa och rädda det ogudaktiga folket i hennes omgivning.

Sedan gården övertagits av äldste sonen, kunde hon mera ägna sin tid åt de andliga intressen, som besjälade henne. Hennes arbete inriktades först och främst på barnen. Med djupt vemod såg hon, huru de små såväl vid bruket som i hemmen runt omkring växte upp såsom plantor utan andlig vård. Inga skolor funnos. Den enda som fanns inom den vidsträckta socknen, var vid kyrkan. Ingen undervisning i de heliga skrifterna gavs åt de små. De växte upp i okunnighet och invigdes tidigt i de äldres synder och laster.

Även fanns det många föräldralösa små, som ingen annan vård hade, än den de fingo i de hem, dit de av kommunen utackorderats. För

dessa försummade barn ömmade »Mor i Vall».

* *

*

Vid denna tid hade det på skilda trakter i vårt land börjat göras något för att på söndagarna samla barnen kring Guds ord. I Stockholm, i Småland, Blekinge och Skåne hade söndagsskolor börjat hållas. Den största insatsen i söndagsskolarbetet gjordes 1851 av den bekante20

bokförläggaren P. Palmqvist och fröken Betty Ehrenborg i Stockholm.

Genom tidningarna »Bibelvännen» och »Lunds Missionstidning» fick »Mor i Vall» kännedom om Betty Ehrenborgs söndagsskolverksamhet, och härmed var hennes intresse väckt för att själv upptaga sådant arbete. Hon började samla barnen i sitt hem och började därmed den första söndagsskolan i Värmland.

Om konung Josafat heter det, att hans frimodighet växte på Herrens vägar. Så var det även med »Mor i Vall». Hon nöjde sig icke med att blott hålla söndagsskola utan insåg snart, att barnen behövde både mera kunskap och andlig vård, än vad som kunde bibringas där. Så uppstod tanken på att upprätta en vardagsskola samt ett barnhem, i vilket de mest försummade barnen skulle kunna ägnas en god uppfostran och behövlig vård.

Detta var dock ett vågat företag, då inga medel funnos och inga lämpliga lärare. Men »Mor i Vall» hörde ej till dessa, som låta svårigheter och hinder stänga vägen. De voro till för att övervinnas. Och länge dröjde det icke förrän hon hade både barnhem och skola.

Barnhemmet grundades år 1858.21

Det var dock ingen lätt sak att få några barn dit- Nog fanns det gott om fattiga och nödställda små, som av kommunen utackorderades här och där i socknen, men »Mor i Vall» var känd som »läsare», och att lämna barnen i hennes vård, var något allt för vågat. Hon vände sig till fattigvårdsstyrelsen för att få några olyckliga små under sin vård, men denna vägrade att anförtro några åt henne.

På den tiden och långt in i senare tid var det vanligt, att fattighjonen bortauktionerades till de minstbjudande. Huru de fattiga skulle få det i de nya förhållandena, det bekymrade ej myndigheterna. Det gällde att spara på kommunens utgifter, och då fick ej samvetet skria allt för högt.

Vid en sådan auktion lyckades det »Mor i Vall» att inropa två gossar mot en ersättning från kommunen av 25 riksdaler pr år för varje. Då ingen ville »köpa» dessa små för billigare pris, var det ju ingenting annat att göra än låta henne få behålla dem. På så sätt fick hon de första barnen till sitt barnhem. Men redan året därpå lyckades hon få ännu två, och efter fyra år hade hon tjugu.

Någon tid därefter hade hon även fått sin vardagsskola till stånd.22

Det var således ett stort hushåll i Vall. Huru skulle det gå att finansiera det? Det måste förefalla som ett under, att det lyckades henne och Nyvall att underhålla icke blott denna barnskara utan hela det övriga hushållet samt därtill bygga särskild lokal för skolan, inköpa nödiga materialer, avlöna lärare m. m. Även om allt måste vara ytterst primitivt, krävde det dock penningar.

I arbetet hade »Mor i Vall» hjälp och stöd av sina egna barn, särskilt den äldste. Men varken mor eller son hade någon förmögenhet, snarare skulder. De ägde dock det guld, som heter kärlek och tro. De voro för varje dag beroende av Guds barmhärtighet. Många gånger prövades deras tro, men Herren svek dem aldrig. Hans löften höllo.

Barnantalet i skolan ökades varje år, så att det vissa år var uppe till ända ett sextiotal.

I början av 1860-talet hade intresset för barnhemmet blivit så pass stort i socknen, att arbetsföreningar organiserades för att bistå detsamma. Enligt stadgarna skulle hälvten av inkomsterna tillfalla barnhemmet i Vall. Genom dessa arbetsföreningar kunde barnhemmet få omkring 200 kr. om året. Det var ju ej mycket men dock en hjälp.

1 hemmet förfärdigades även handarbeten,23

som för dess räkning försåldes, varjämte Nyvall förmådde intressera andra att bidraga till dess underhåll.

* * *

Vall blev under flera år centrum för den andliga verksamheten i Karlskoga.

Särskilt under midsommarhelgerna anordnades där stora missionsmöten. Då hölls även examen i skolan. Platsen kläddes med blommor och löv. Dessa möten blevo med åren riktiga folkfester. Framstående talare inbjödos. Andliga sånger sjöngos. Dit färdades gamla och unga från när och fjärran. Att dessa högtider hade betydelse för verksamheten både ekonomiskt och eljest, är klart.

Anmärkningsvärt är, att det redan på den tiden bildades sångkörer, vilka under veckor och månader före de stora festerna övades. Detta kan förklaras därav, att Nyvall själv var god sångare och hade varmt intresse för sång.

Att »Mor i Vall» med ovanlig energi sökte utföra, vad hon påbörjat, visas ej minst av det arbete som nedlades på spridandet av kristliga tidningar. Redan på 1850-talet utgåvos »Bibelvännen» och »Lunds Missionstidning». Det sy-tes henne vara en viktig missionsgärning att24

sprida dessa tidningar bland folket, och det uppgives, att hon vissa år lyckades samla ej mindre än 400 prenumeranter.

Tänka vi på vilket vidsträckt område hon hade för denna sin verksamhet och det ringa andliga intresse som fanns bland folket, måste vi förvånas över såväl hennes energi och osparda möda som det inflytande hon hade, ty utan detta skulle det aldrig lyckats för henne att nå ett sådant resultat.

* *

*

Till vilken välsignelse denna Herrens tjänarinna fick vara för såväl sin egen familj som för alla de små, vilka kommo under hennes inflytande, och för befolkningen i hennes hemsocken, det skall först på den stora vedergällningens dag uppenbaras. Men visst är, att hennes arbete icke varit förgäves.

Den 31 okt. 1870 fick »Mor i Vall» lägga sitt trötta huvud till ro. Hennes kropp bäddades ned i Karlskoga kyrkogård, där en enkel sten utmärker platsen för hennes viloläger. På den stenen läses:

MARIA NILSDOTTER 1 VALL.

Född 1811. Omvänd till Herren 1847. Död 1870.

1 Kor. 15: 43, 44.

Minne av en son.25

Så såddes hennes kropp i ringhet och svaghet, men den skall uppstå i härlighet och i kraft.

Barnhemsverksamheten fortsatte i Vall till år 1878, då C. J. Nyvall av åtskilliga anledningar fattade beslutet att överlämna den till »Karlskoga fruntimmersförening» och hemmet flyttades därmed till Karlskoga kyrkoby. År 1908 överlämnades det med skulder och tillgångar till Karlskoga kommun, som genom en särskild styrelse handhade det, tills det år 1926 övertogs av Karlskoga barnavårdsnämnd.

Såväl barnhemsverksamheten som skolan i Vall gåvo uppslag till liknande verksamhet på andra platser i Värmland. Så upprättades barnhem i Brunskog, Sunne, Lysvik, Nyed och Alster.

Missionsvännerna enades även på många håll att upprätta skolor. Troende skollärare kallades att undervisa barnen. Detta var på den tid, då ännu inga eller endast få »sockenskolor» upprättats. Vilken dräpande kritik över det så ofta hörda påståendet, att missionsfolket är kulturfi-entligt, ligger ej häri. Det fattiga folket fick uppoffra mycket för denna skolverksamhet, men med intresse tog det del däri. De troende voro således snarare föregångsmän i fråga om skolverksamhet och folkupplysning, än att de i oförstånd och kulturfientlighet sökte bromsa.FÖRST I JERUSALEM.

Jesu Kristi evangelium skulle predikas bland alla folk i hela världen. Det var åt lärjungarna detta uppdrag gavs i första hand. Men de skulle begynna i Jerusalem, där de voro och där det så väl behövdes.

Först i Jerusalem. De orden kunna även med all rätt tillämpas på Nyvalls verksamhet. Han skulle börja i sitt hem och bland sina närmaste. Därifrån skulle sedan verksamheten utbreda sig till allt flera platser.

Början gjordes i samarbetet med modern, såväl då det gällde barnhemmet och skolan som i anordnandet av uppbyggelsemötena i Vall. Det var ju han som fick sörja för ekonomien och stundom även för undervisningen. Mor och son behövde varandra, och de kompletterade varandra. Sällan finner man exempel på sådant gemensamt ideelt och rent andligt intresse och samarbete mellan mor och son som här.

Det låg en tung arbetsbörda på den unge mannens skuldror, men likväl hade han tid att samla de troende till sammankomster. Vid dessa27

lästes såväl bibeln som Luthers postilla och andra goda böcker. Där samtalades över bibliska frågor, och där började Nyvall sin predikogär-ning. Dessa sammankomster utgjorde den skola, där hans predikogåvor upptäcktes och utvecklades och där blev det klart, att han hade en mission att fylla såsom ett Herrens vittne.

Redan som barn hade han lust att predika. Detta visade sig stundom i hans barnsliga lekar, då han, begagnande sin faders hyvelbänk till predikstol, uppträdde som präst inför sina yngre syskon.

När han sedan vid omkring 20 års ålder fick frid med Gud och började inse, i vilket andligt mörker människor^ levde, väcktes hos honom en brinnande längtäu att få predika frälsningens evangelium. På den tiden ansågs det dock omöjligt, att någon ann^n än en präst skulle predika. Det var stridande icke blott mot den allmänna meningen utan även mot den borgerliga lagen, ty konventikelplakatet var ännu i gällande kraft. Och att studera till präst var för Nyvall omöjligt, då hans ekonomi och arbetet hemma lade oöverstigliga hinder i vägen. Det var ej denna väg, han hade att gå. Gud hade utstakat en annan bana för honom.28

När han sedan övertog fädernegården, blev det ju ännu omöjligare att ägna sig åt studier. Härtill kom att Nyvall redan år 1854 ingick äktenskap och därigenom blev ännu mera bunden vid hemmet. Det ena med det andra bidrog således till att Nyvall icke kunde ägna sig åt några studier. Skulle han detta oaktat bliva en ordets förkunnare, måste det ske såsom lekman. Och det var just som sådan, han skulle utföra sitt betydelsefulla livsverk.

Under de år Nyvall i stillhet verkade i hemmet, var han ständigt upptagen med att studera de heliga skrifterna, vittna om sin Herre och Frälsare för medmänniskorna samt stärka sin ande genom flitig bön. Hans arde blev

därigenom brinnande och full av helig nitälskan för Guds sak.

Sin första offentliga predikan fick Nyvall i likhet med så många andra hålla alldeles oförberedd. Det var en dag utlyst predikan på ett ställe rätt långt från hans hem. En stor skara människor hade samlats och bland dem även Nyvall. Så kom meddelandet, att predikanten blivit förhindrad att komma. Nyvall blev då uppmanad att tala till de församlade. Han lydde uppmaningen, men, som han själv sedan sade, »med fruktan och bävan». Herren välsignade vittnesbördet, så att flera av åhörarna träffades29

av ordet. Först någon tid därefter, då han var i särskilt behov av uppmuntran, fick han veta, att flera genom den predikan väcktes till syndakännedom.

Nyvall kom vid detta tillfälle till visshet, att den inre maning han känt att predika var från Herren, och han förstod, att kallelsen måste lydas.

Sin första predikoresa företog han i sällskap med den bekante väckelsepredikanten Otto Engström från Västergötland. Detta var år 1854. Bland de platser som då besöktes var Nykroppa och Bosjön. På den senare platsen fingo de hålla möte hos en torpare, vilken icke själv var troende utan både svor och drack. Såväl prästen som fjärdingsmannen varnade torparen och för-bjödo honom att mottaga predikanterna i sitt hem, men denne svarade, att så länge dessa människor icke hade annat för sig än att läsa och sjunga, så voro de icke farliga, och »dörrarna höllo väl att gå igenom». Torparen blev även inkallad till disponenten och hotades med vräkning, om han icke stängde dörrarna för predikanterna, men han var ståndaktig, och någon vräkning kom aldrig i fråga.

Nyvall fick således redan på sin första resa erfara något av det motstånd, han hade att vänta, om han ville fortsätta på den inslagna vägen.30

Även på några andra håll började Nyvall tillfälligtvis predika men höll sig dock för det mesta hemma i sin hemsocken, tills han 1856 fick sitt kolportörsbetyg från Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen.

4 *

*

I Riseberga, Nerike, bodde vid denna tid den bland de troende vida kände patron O. Hedengren. Riseberga var i början av 1850-talet en samlingsplats för de troende, vilka foro långa vägar för att taga del i de stora möten, som där anordnades. Vid dessa predikade ofta sådana män som C. O. Rosenius, lektor M. Elmblad, pastor Myntzing med flera av den tidens välkända och framstående andliga talare. Patron Hedengren själv var en gärna hörd predikant.

Bland dem som brukade besöka dessa möten, var »Mor i Vall», som i sällskap med de sina vandrade den långa vägen dit. Där blevo den unge Nyvall och patron Hedengren bekanta. Nyvall betraktade Hedengren såsom sin andlige fader, vars råd och anvisningar han högt värderade. Deras vänskap och ömsesidiga förtroende räckte, så länge Hedengren levde.

Då Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen år 1856 bildades, tog Hedengren Nyvall med sig till31

Stockholm. Syftet var att åt Nyvall söka utverka ett kolportörsbetyg, vilket även lyckades, så att han blev en av de elva kolportörer, som först kallades.SOM KOLPORTOR.

Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens bildande var en följd av de andliga rörelser, som uppstått i landet genom C. O. Rosenius och andra Herrens vittnens framgångsfulla verksamhet. Behovet av en närmare sammanslutning emellan de troende, som voro spridda här och där i landet, gjorde sig allt mer och mer gällande. Och så uppstod tanken på en landsorganisation.

Den för denna sak mest intresserade och verksamme var pastor H. J. Lundborg. År 1855 gjorde Lundborg en resa till Skottland, där han kom i närmare beröring med de ledande männen inom den skottska frikyrkan. Här fick han riktlinjerna för den blivande organisationen, och vid hemkomsten till Sverige började han genast verka för dess bildande.

Resultatet blev, att redan året därpå Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen organiserades.

Syftet med E. F. S. bildande var huvudsakligast att sprida evangelium, dels genom predikan och dels genom goda andliga skrifter. För det senare syftet kallades s. k. kolportörer, vilka hade33

att gå från by till by och ofta från hus till hus och utbjuda det tryckta ordet, samtala med folket och, där det kunde ske, hålla andaktstunder.

Varje kolportör fick ett betyg, underskrivet av styrelsens medlemmar. Då det var undertecknat av flera framstående män, både landshövdingar och justitieråd, var det mången gång till stor hjälp inför de världsliga myndigheter, som togo kolportören i förhör.

Kolportören skulle vid sin ankomst till en församling anmäla sig hos pastorn och för honom uppvisa förteckning å de skrifter, han hade till spridning. Det gällde således att, så långt det var möjligt, samarbeta med prästerna.

En kolportörs lott var icke alltid den lättaste. Kunde han likväl sjunga: »Lotten är mig fallen i det ljuvliga», så var det att sjunga i tron. Med den tunga bokpåsen på ryggen måste han vandra på de långa och oftast dåligt underhållna vägarna, mil efter mil.

Inga ystra hästar och än mindre eleganta bilar stodo väntande vid dörren. Ånghästens frustande hade icke hörts i de bygder, där kolportören hade att vandra. Icke alltid var han välkommen, och ofta kom han oväntat.

På den tiden var det långt mellan de troendes hem. Då kunde de med sanning sjunga:34

»Det är så ledsamt här, vi bo så långt i sär, vi, som till himlen vandra, få sällan se varandra».

Och dock hade de förunderligt väl reda på varandra. Därför visste kolportörerna rätt väl, var de troende bodde och var de skulle finna en lugn vrå, där de kunde taga in och få vila ut.

En stor del av dessa kolportörer blevo sedan framgångsrika predikanter. De hade lärt sig att leva ett försakande liv, och genom sina husbesök hade de kommit i personlig kontakt med folket. Detta, jämte det allmänna förtroende de i regel ägde, gjorde att deras förkunnelse mottogs med glädje. Så grundade E. F. S. härigenom den predikantkår, som skulle få så stor betydelse för hela den frikyrkliga verksamheten i vårt land.

För att kunna giva dessa kolportörer någon teoretisk urbildning upprättade pastor H. J. Lundborg sin kolportörsskola i Grythyttehed. Pastor P. A. Ahlberg hade under flera år en dylik i Ahlsborg, Småland. Båda dessa skolor övertogos sedan av E. F. S.35

Då Nyvall redan vid E. F. S:s bildande erhöll kolportörsbetyg och sålunda fått anställning som bokspridare, började han sin vandring, bärande den tunga bokväskan. Bördan blev honom dock för tung, varför han tog häst och vagn och åkte omkring i bygderna. Härigenom kom han både snabbare och bekvämare fram från by till by. En och annan ansåg nog, att detta sätt att färdas vittnade om högmod, men Nyvall var klok nog att inse, huru han härigenom kunde uträtta betydligt mera.

Redan samma år han fått sitt kolportörsbetyg, gjorde han sin första långresa. Förut hade han nästan uteslutande verkat i sin hemsocken. Den första resan sträckte sig till Ölme, Väse, Ullerud, Karlstad, Alster, Östra Fågelvik m. fi. platser. Rik på växlande erfarenheter blev denna resa, och Nyvall återvände hem glad och lycklig över det utsäde, han fått så, och över de bevis på Guds ords frälsande kraft, han fått skåda.

Följande år besöktes några platser i Västmanland, såsom Järnboås, Dalkarlsberg, Gryt-hyttehed, Loka brunn m. fi. Överallt fann han människor, som voro oroade över sitt liv i synden och längtade efter frälsning. Det var då ett andligt uppvaknande på många håll.

Men han mötte även motstånd, ej minst från36

prästernas sida. Ehuru varken Nyvall eller andra kolportörer hade i uppdrag att predika, kunde de dock ej undgå att tala till de skaror, som överallt samlades, så snart det blev känt, att de kommit till bygden. Det fanns ett allmänt behov av och hunger efter Guds ord, och till de hungrande skarorna måste livets ord räckas, präster och

andra fingo säga vad de ville. På så sätt blevo kolportörerna snart folkpredikanter, gärna hörda och till välsignelse för många. Så gick det även för Nyvall. Han fortsatte visserligen att sprida goda böcker, men på samma gång blev han en framgångsrik predikant, vars fält ständigt vidgades och vars inflytande växte år efter år.

Under de närmast följande åren hann Nyvall besöka socknarna i Älvdalen, Fryksdalen och Västra Värmland, Bohuslän, särskilt Marstrand med närbelägna öar, vissa trakter i Dalsland, Västergötland och Nerike.

Han måste dessutom vara hemma och sköta sin gård, övervaka skol- och barnhemsverksamheten samt sörja för dess ekonomi m. m. Rastlöst arbetade han. Ingen tid och kraft fick sparas, då det gällde att tjäna Herren.37

På den tiden gick det oftast helt annorlunda till vid de andliga sammankomsterna än nu. Inga missionshus funnos, varför mötena fingo hållas antingen i de små skolhusen eller i hemmen, där värmen ofta blev nära nog outhärdlig. Det var ej heller så stor fruktan för att de fina möblerna skulle skadas, ty allmogen ägde ej några sådana. I regel hade man gjort sina enkla möbler själv, bastanta och oftast omålade. Plankor och bräder lades på de starka stolarna, och så hade man kyrkan färdig.

Fingo ej alla plats på dessa bänkar, var det att sitta i sängarna, på byråar och bord, eller ock fick man stå. Stundom samlades långt mera folk, än vad de små hemmen kunde rymma. Då fick dörren stå öppen, så att talaren hördes ute på gården. Man fick ej vara så noga, även om det drog litet kallt.

Belysningen var dålig. Det fanns varken gaseller fotogenlampor, än mindre elektriskt ljus. Endast vid sparsamt lysande talgljus kunde man läsa texten. Ut i rummet nådde ljuset icke, varför folket ofta fick sitta nästan i mörker.

I en skildring från Sunne från denna tid berättas bl. a.. »Där predikade komminister L. Q. Sjöholm med stor nitälskan och framgång, i kyrkan på förmiddagen och i någon stuga på ef-38

termiddagen och kvällen, varvid hans broder, klockaren, biträdde med sång och, om så behövdes, med att hålla torrvedsblosset för brodern, medan texten lästes.»

Vår tids människor kunna icke göra sig en föreställning om huru folket i vårt land hade det under denna av oförståndiga människor så varmt prisade »gamla goda tiden».

Men det var icke blott i yttre avseende det kunde bliva varmt vid dessa möten. Även den andliga atmosfären blev ofta glödande varm. Det enkla budskapet om synd och nåd frambars på ett okonstlat sätt och i Andens och kraftens överbevisning. Det var inga torra utläggningar över särskilda läromeningar, sådant som aldrig kunnat fånga allmogens intresse, utan ett direkt angrepp på det liv i synd, vari så många av åhörarna voro stadda. I kyrkan hade det talats till »dyra medkristna», men här predikades till syndare, som måste göra bättring och fly undan vredesdomen, om det skulle gå väl.

Syndens förfärliga straff målades, domens fasor skildrades, och det sovande folket väcktes. Det var något av Johannes Döparens domspredikan, åtföljd av väckelseropet: »Gören bättring» som hördes. Dock stannade det ej därvid. Det visades även till Guds Lamm, som dött för att39

frälsa. Så inbjödos de väckta att tro på Jesus Kristus, och många trodde till frälsning.

Nyfrälsta människor sjöngo, bådo och vittnade. Efter mötena hördes andliga sånger ljuda på vägar och stigar. Det var vårstämning i landet. Det fanns ej heller då något av den nervösa brådska, som nu ofta präglar mötena. Folket såg ej på klockan, undrande om det ej snart skulle bliva slut. Det var under dessa tider man kunde sjunga:

»Då världen städs söker i lustarna frid och skulden föröker, bortslösar sin tid, då samlas vi åter till bön och till sång och ordet att höra. När ordet vi höra, ej tiden blir lång".

För att förstå den framgång predikanterna på den tiden hade, må vi erinra oss, att det under de åren var en särskild besökelsetid från Herren för vårt land och folk, en tid, som Ouds folk i dag varmt längtar att få se förnyad och som behöver förnyas, om vårt folk icke skall sjunka ned i syndens dy och hemsökas av domen.

I VARLIGA TIDER.

Under våren utför livet tyst och stilla sitt på-nyttfödande verk. Det är endast i sagorna vi läsa om personer, som

förmå höra huru gräset växer. Utan buller och larm smälter drivan bort för solens varma strålar, och under tystnad ikläder sig skog och äng sin vårligt fagra skrud.

Men ensidigt bedöma vi våren, om vi tro, att den i alla avseenden är den stora tystnadens tid. Med larm och dån kastar böljan av sig de fjättrar, varmed hon under vintern varit bunden, och med ungdomlig kraft och ysterhet slår hon mot strand. Älvarna och bäckarna brusa och sorla medan de dansa mot havet. »Vårvindar friska leka och viska» i skog och snår, och fåglarna sjunga sina vårsånger.

På samma sätt är det även i människolivet.

Under den andliga vårtid, som under dessa år bröt in över vårt land, växte mycket andligt liv fram i stillhet. Men det var även mycket som måste bort. Gamla syndavanor måste undanröjas, otrosfästen raseras, okunnighet, vantro och gudsförgätenhet smältas bort. Träldomen41

skulle utbytas mot frihet. Och allt detta kunde icke ske, utan att det blev larm och buller.

Det var en andarnas kamp. Och då såsom alltid var människan icke blott det villebråd, varefter goda och onda makter jagade, hon var ock det verktyg, som dessa makter sökte använda i kampen. Så blev det strid.

Ouds vänner ägde kamplust, angripande kristendom. De tänkte ej blott på egen frälsning. De ville även vinna andra för Kristus. Så drogo de sanningens svärd och gingo anfallsvis till väga. Härmed vaknade fiendskapen, och den blev

mångenstädes bitter nog.

* *

*

Under denna vårtid väcktes även såningsmän till liv. Många av Herren utsända tjänare verkade med nit och hänförelse och fingo bevittna, huru arbetet kröntes med framgång.

Troende präster höjde väckande röster i kyrkorna, manande folket till bättring. Väckelsepredikanter, sådana som O. Engström, »Fjell-stedts-Johannes» m. fi. drogo fram genom socknarna, alltid väckande skaror av syndare och förande dem till Oud.

Doktor P. Fjellstedt tände missionskärlekens eld genom sina mäktigt inspirerande missions-42

föredrag. Det var ett underbart nådens verk som pågick.

Det var i denna andliga miljö, Nyvall fick träda in. Det var därför icke så underligt, att även hans arbete kröntes med framgång. Han var ju ej heller den ende, som denna tid var ute på fältet, men han skulle likväl bliva den, som ifråga om de troendes sammanhållning och inre organisation skulle intaga ett framstående rum.

Att följa Nyvall under de många årens vandringar och resor, är ej möjligt. Kallelserna blevo allt flera, varför han måste uteslutande ägna sin tid åt predikan. Han fortsatte även sitt rastlösa arbete ända till sin död.

Några händelser från hans första verksamhetsår må anföras, ty de visa, huru marken var förberedd för den sådd, som Nyvall och andra voro kallade att så.

Det var år 1858. Nyvall hade rest upp till några platser i Älvdalen. Medan han var i Ullerud fick han besök av en person från Sunnemo, som nödgade honom att följa med dit. Där hade strax förut inträffat den sorgliga händelsen, att fyra unga män under en färd från ett bröllop drunknat. De hade, såsom det var vanligt, festat och druckit. Oberedda kallades de så in i evig-43

heten. Händelsen hade så uppskakat befolkningen, att den börjat fråga efter frälsningens väg, men det fanns ingen som kunde giva dem råd och anvisning, huru de skulle finna frid. När så ryktet förmälde, att Nyvall, om vilken man redan hört talas, var i närheten, sändes bud efter honom.

Nyvall följde med. Han predikade, och en kraftig väckelse uppstod. Det syntes som om alla skulle bliva berörda

av ordet. De gräto av sorg och bekymmer. Helt visst blevo många där vunna för Guds rike.

Någon tid därefter kom en man från Ekshärad till Sunnemo i affärer. Han beklagade det förfärliga liv, som fördes i hans hemsocken och berättade, huru det nyligen inträffat, att en person blivit mördad under ett dryckesgille. Han fick då höra, vad som hänt i Sunnemo, och tillråddes att sända bud efter Nyvall. Han gjorde även så, och Nyvall var icke sen att fara. Utrustad med böcker for han så upp till Ekshärad, och även där blevo många omvända till Herren.

Nyvall utsträckte färden ända upp till Dalby. På resan dit stannade han på en plats i Norra Ny, där han höll sammankomst. När han på sin färd kom till Femtå, hände honom det missödet, att han körde omkull mitt framför en gård.44

Han hade förut fått anvisning att taga in hos en fru Borgman, och det var mitt för hennes gård, han körde omkull.

Fru Borgman hade icke fått något bud om besöket, men under natten hade hon drömt, att det kom två predikanter åkande efter en vit häst och att de körde omkull, just som de veko av till hennes bostad. När hon nu fick se Nyvall och hans grå häst, ropade hon: »Här komma predikanterna». (Nyvall hade på denna resa en ung man i sitt sällskap, så de voro verkligen två).

Här blev nu sammankomst utlyst, och hemmet var allt sedan den dagen öppet för Herrens vittnen.

Dessa händelser visa, huru förberedelser av oberäknad art voro gjorda, där Nyvall fick draga fram. Han fick således vandra i »beredda gärningar».

* * *

Såväl Nyvall som andra evangelii budbärare fingo även göra andra erfarenheter. De voro icke välkomna överallt. Icke alla hem stodo öppna för dem. Vunno de många vänner, så fingo de även många fiender. Unga och gamla, som älskade att leva ostörda i synden, uppväck-

I45

tes till bitter fiendskap mot det ljus, som trängde fram, och det nya liv, som börjat levas. Ofta blevo sammankomsterna störda. Såväl predikanterna som de, vilka öppnat sina hem för predikan, hotades med böter och fängelse. Predikanterna hotades även till liv och lem, och ej så få blevo utsatta för misshandel.

Med tanke på den kraft, varmed evangelium under denna tid gick fram och den fiendskap som uppväcktes, kan det betecknas som ett under, att icke förföljelser av svårare art uppstodo, än vad fallet var. Det sorgligaste i denna fiendskap var, att de, vilka voro satta till folkets andliga ledare, ofta själva gingo i spetsen för motståndet och uppviglade andra att begå våldshandlingar mot de så hatade läsarna.

Det var dock en tid, då det skedde något, en tid av andlig strid. Ingen fick eller kunde vara alldeles likgiltig för vad som rörde sig i tiden. Antingen var man för Kristus och hans folk eller emot.

Såväl i Värmland som i Dalsland voro prästerna delade i två läger. Det fanns ej så få präster, som själva kommit till tro på Gud och brunno av helig nitälskan att föra syndare till Jesus. De predikade i Andens kraft och uppträdde som väldiga väckelsepredikanter. Många46

blevo genom deras verksamhet vunna för Herren. Men å andra sidan fanns det många, som voro uppenbara motståndare till det Andens verk som pågick, och de visade både i tal och handling, att de helst ville se ett slut på denna för det kyrkliga lugnet så farliga rörelse.

Vi må här erinra om att väckelsearbetet icke gick i någon som helst separatistisk anda gent emot kyrkan. Kolportörerna och predikanterna voro själva mycket kyrkliga och önskade ingenting hellre än att få tillsammans med prästerna verka till folkets andliga uppvaknande. De kunde därför med fullaste hjärta samarbeta med de troende prästerna liksom dessa med predikanterna. Inga frikyrkliga spörsmål hade uppstått, väckande missämja eller missförstånd.

Att verksamheten likväl betraktades såsom separatistisk och ledande till kyrklig söndring, berodde på det olyckliga läge, vari kyrkan befann sig, så att ett liv i synden var liktydigt med sann kyrklighet. Därför blevo även de s. k. »läsårprästerna» betraktade såsom partimakare och fingo själva dela förföljelsen med de troende.

Så blevo de av Domkapitlet varnade, trakasserade och sända från ort till ort, De högsta kyrkliga myndigheterna upptogo alla klagomål, som insändes från evangelii motståndare och47

hjälpte dessa, så långt det var dem möjligt, att släcka den eld, som börjat brinna. Då det här icke var fråga om någon som helst kyrklig söndring, kan det ej heller bli tal om nitälskan för den rena läran utan blott och bart fiendskap och förföljelselusta mot Kristi evangelium. Det var en

mörkrets kamp mot ljuset.

* *

*

De allmänna drag vi här tecknat av den tidens förhållanden, gälla även C. J. Nyvalls verksamhet. Då han stod mitt uppe i striden, är det klart, att hans erfarenheter voro både rika och skiftande.

Nyvall fick fröjdas över framgångarna i arbetet, men han fick även i rikt mått erfara allvarligt motstånd. Handgripliga förföljelser blev han ej utsatt för, men han förtalades, beljögsoch beskylldes för allt möjligt ont och dåligt. Mötena blevo ofta störda, stundom på rent löjeväckande sätt.

Så i Grythyttehed, där några unga män kommo överens att driva med kolportören. De togo en dräng, bundo hans händer och fötter samt buro in honom i hemmet, där Nyvall höll på att predika. De gingo ända fram till talaren med sin börda, lade den på golvet och ropade: »Denne är bunden med mörkrets kedjor. Lös honom!»48

Detta skedde under Nyvalls första besök där 1857. Kanske var det mera ett utslag av rått skämtlynne än egentlig fiendskap, men de gåvo dock därigenom en sann illustration till det liv som levdes.

Vid ett bruk tillsades smederna, att om någon toge emot Nyvall, »som gick omkring och förvillade folket», så skulle han få plikta 10 kronor. Det hände även, att präster från predikstolen varnade för »villoanden från Karlskoga». I dessa avseenden fick Nyvall dela lott med såväl dem som gingo före honom som dem som verkat under senare tid.

Den andliga okunnigheten var ofta mycket stor även bland dem, vilka skulle undervisa andra om sanningens väg. Nyvall berättade en gång om en präst i Bohuslän, vilken var så populär, att folket for långa vägar för att höra honom. Han sökte väcka folket till bättring, men kände ej själv nådens frigörande kraft. Nyvall sammanträffade en dag med en man som berättade, att han besökt prästen i fråga för att få råd i sitt frälsningsbekymmer. Rådet han fick var detta: »Om du vakar och beder flitigt, så går du igenom på sex veckor». Mannen tillade, att han nog icke varit trogen mot nåden, ty det tog honom tre månader.49

Det var ju icke underligt om det rådde okunnighet bland folket, då verkligt allvarliga präster stodo på sådan ståndpunkt. Men under allt, under okunnighet, fiendskap och förföljelser gick Herrens verk framåt. Nästan varje socken inom provinsen blev under dessa tider berörd av väckelsens ande. Här och där suckade människor under syndens börda och frågade: »Vad skall jag göra, att jag må varda frälst?» Men skaran av de frigjorda växte, och lovsångerna stego mot höjden.ORGANISATIONSARBETET.

Det gamla ordspråket: »Enighet ger styrka», är i alla avseenden sant och finner sin tillämpning icke minst i den religiösa verksamheten. Det var därför apostlarna bildade församlingar, varhelst människor kommit till tro på Kristus. De behövde enas i kärlek och goda gärningar.

Genom missionsföreningars bildande gjordes här en insats för de nyomvändas tillvaratagande och till hjälp i deras andliga fostran. Här var visserligen tiden icke inne att bilda församlingar efter Nya Testamentets mönster, ty tron på statskyrkan såsom en Guds församling var så allmän även bland väckelsens folk, att ingen tanke fanns att i något avseende skilja sig från henne.

Men behovet av att enas till gemensam upp-byggelse och till insamlandet av medel för missionens bedrivande hade dock vaknat. Till vilken stor nytta dessa missionsföreningar blevo, kan ingen nu säga, men en blick på missionsläget i vårt land skall snart övertyga oss om, vilken oerhört stor uppgift de hade. På många trakter ha frukterna av de stora andliga väckelserna icke51

blivit, vad de kunnat bliva, emedan ingenting gjordes för att samla och ena de omvända. De lämnades åt sig själva, och deras intresse slappades. Likgiltighet och försoffning inträdde, och det nytända livet slocknade. Vi ha många exempel i vårt land på huru det i detta avseende gått.

Det var i fråga om missionsföreningars bildande, som Nyvall utan tvivel utförde sin betydelsefullaste gärning och ristade sitt namn i missionsfolkets hjärtan med outplånlig skrift. Han var icke blott kolportör och väckelsepredikant, han var även organisatör.

Så tidigt som 1857 bildades Karlskoga missionsförening. Det arbete som påbörjats av pastor E. Berggren och sedan fortsattes av »Mor i Vall», Nyvall m. fi., var således icke utan frukt. Den kraftigaste initiativtagaren till denna förenings bildande var Nyvall. Han blev ock dess förste sekreterare.

Under de följande åren bildades sedan sådana föreningar på flera ställen i provinsen, så att det redan 1864 fanns icke mindre än 36, ett talande bevis på den seger evangelium vunnit inom provinsen.

Var Nyvall for fram, sökte han ena de troende. Då det här icke var fråga om försam-52

lingsordning, voro ej heller kraven för medlemskap i dessa föreningar så stora. Det gällde huvudsakligast att de väckta ville komma tillsammans till gemensam uppbyggelse.

Huru Nyvall själv kände det i detta avseende, framgår av vad han år 1873 nedtecknade: »Med dessa åsikter blev det viktigt för mig i min verksamhet, att där själar började lyssna till ordet, sluta dem tillsammans i föreningar. Ser jag vid en återblick på det förflutna, huru du, Herre Gud, välsignat detta, och det oaktat mina felsteg och överdrifter att vilja bilda föreningar av blott några av nåden rörda, såsom fallet var första tiden, så måste jag åter erkänna: Det är ditt verk, Herre. Ännu starkare tror jag dock, att dessa föreningar bliva, om Herren får öppna ögonen, så att de börja, såsom det tillhör Guds barn, att också begagna sakramenten.»

Till denna mera frikyrkliga uppfattning kom dock Nyvall först efter att ha gjort många erfarenheter i sin verksamhet. Men när den en gång mognat, var han mannen att våga insätta

sin kraft på dess förverkligande.

* *

*

Såsom organisatör intog Nyvall ett framstående rum. Medfödda anlag härtill hade han, och53

han fick rika tillfällen att utveckla dessa. Redan tidigt fick han ju vara med om sådant arbete, som krävde sinne för organisation, såsom vid barnhemmet och skolan i Vall. Så utvecklades dessa anlag genom det ständiga organiserandet av missionsföreningar här och där i provinsen.

Länge dröjde det emellertid ej, förrän Nyvall insåg behovet av en närmare sammanslutning mellan dessa missionsföreningar i en enande och sammanhållande provinsorganisation. Redan år 1862 umgicks han med planer att få en sådan till stånd. De missionsföreningar, som funnos, voro anslutna till E. F. S., men som denna organisation omfattade hela landet, kunde den ej tjäna som provinsorganisation eller vaka över de behov som inom provinsen gjorde sig gällande.

Det skulle dock dröja till år lSÖ^Tinnan planerna kunde förverkligas. Sant är att Nyvall icke var den ende, som verkade härför, men lian var dock den drivande kraften. Hans tankar delades av såväl åtskilliga troende präster som andra.

Särskilt var det pastor H. J. Lundborg i Gryt-hyttehed, som ivrade för de troendes förenande i en

provinsorganisation. Även skollärare Wer-melin och komminister Sjöholm m. fi. voro intresserade härav. Men det fanns även troende54

präster, som voro av motsatt mening, varför det icke var så lätt att komma till enhet.

En blick på det arbete som föregick provinsorganisationens bildande skall visa, vilka svårigheter de intresserade hade att övervinna.

Vid årsskiftet 1861—1862 hölls ett allmänt evangeliskt möte i Kristinehamn. Detta var det första stora missionsmötet i provinsen. Anord-narna av mötet voro skollärare A. Wermelin, C. J. Nyvall och J. Edqvist. Det pågick under flera dagar. Knappast någon tänkte väl då, att detta möte skulle bliva första ledet i den inre samling, som några år därefter kom till stånd. Så var det dock.

År 1863 hölls ett andra missionsmöte. Denna gång i Sunne. Ingen lokal fanns stor nog att rymma folket, varför man måste mitt i vintern samlas under bar himmel. I kyrkan predikade visserligen prästerna, men för lekmännen var hon stängd.

Det tredje mötet hölls i Karlskoga midsommardagen samma år. Folk från när och fjärran samlades, och det predikade ordet mottogs av hungrande hjärtan.

Att det då icke endast predikades och samtalades över frågor av direkt uppbygglig art, framgår därav, att man vid detta möte beslöt55

kalla C. J. Nyvall att verka i de 20 missionsföreningar i Östra Värmland, som redan funnos. Han skulle verka cirka 8 dagar i varje förening eller tillsammans 6 månader mot en avlöning av 200 kronor.

I juli 1864 hölls ett liknande möte Karlstad. Det uppgives att omkring 2,000 personer då voro samlade. Domkyrkan, som så ofta välvilligt öppnats för den fria evangeliska verksamheten, var även då öppnad, men inga andra än prästerna fingo predika där. Lekmännen fingo predika i Hushållningssällskapets sal, där även de offentliga överläggningarna höllos.

Här samtalades bl. a. om de kristnas fri- och rättigheter. Redan då märktes, att åtskilliga av de troende prästerna voro allt för ortodoxa i sin kyrklighet för att kunna helt följa de nya strömningarna. Särskilt är antecknat ett yttrande av mötets ordförande, pastor Thorelius: »Om en ängel predikade i sockenstugan och en full präst i kyrkan, så ginge jag i alla fall och hörde prästen — för hans ämbetes skull.» Vi ha lätt att förstå, att sådant tal icke skärpte aktningen för prästernas renlärighetsnit.

Det blev på så sätt allt mera klart, att missions-folket icke kunde vänta sig den hjälp från detta håll, som man förut hoppats på. De kunde ej56

heller låta sig bindas av de kyrkliga banden eller av prästernas makt. Allt fler och fler vak-vade till insikt om vikten av att taga vara på de härliga skördar, som vunnits för Ouds rike, även om det måste ske på ett sätt, som stred emot åtskilliga prästers önskningar och vilja.

Och dock fanns det ingen tanke på att verka i kyrkligt söndrande riktning. Det var således icke en rörelse bort från kyrkan utan endast ett uttryck för det allt djupare kända behovet av att komma varandra till hjälp i rent andligt avseende. Och det var i detta man önskade någon rörelsefrihet. Det nya livet behövde näring, men då de flesta prästerna stodo främmande för det liv, som är av Gud, kunde de ej heller giva bröd åt hungrande eller leda andra på den väg, de ej själva kände. Det var därför de troende önskade och behövde slå vakt om lekmannaverksamheten.

Hade läget inom kyrkan då varit sådant, att hon mäktat taga hand om väckelserörelsen, torde utvecklingen även blivit en annan, än vad fallet blev. Men oss synes, att vad som skedde tillförde vårt folk rika flöden av välsignelse.57

En annan orsak till provinsorganisationens bildande var det vaknande intresset för missionen bland icke kristna folk. I Värmland hade detta intresse väckts särskilt genom D:r P. Fjell-stedts ljungande missionsföredrag. Själv

värmlänning hade han värmlänningarnas öra i sällsynt hög grad. Med egna ögon hade han skådat de hedniska folkens andliga och lekamliga nöd, och med vältalighetens och den flammande kärlekens makt lade han denna nöd på folkets hjärta. Så uppstod frågan: »Vad skola vi kunna göra för att sända evangelium till dem som äro i saknad därav"? Den frågan dryftades av missionsfolket litet varstädes i bygderna.

På hösten 1864, alltså någon tid efter mötet i Karlstad, reste Nyvall och skollärare Wermelin till Lundborg i Grythyttehed för att samråda med honom om missionen. Lundberg yttrade då: »Kristus vill genom sina vänners förenade bemödanden vinna människorna för Gud och hans rike. Må för detta ändamål de troende i varje län landet runt förena sig för att i Jesu namn kalla och utsända missionärer till hedna-världen, åtminstone en för varje länsförening. De olika föreningarna böra sedan förena sig till ett stort förbund för hela landet. För att i tacksamma hjärtan hugfästa minnet av Ansgarius och58

hans livsgärning, böra dessa föreningar efter honom kallas Ansgariiföreningar».

Detta Lundborgs direkta förslag blev den tändande gnistan i det redan förut på många håll kända behovet att få de troende närmare sammanslutna.

Den 23 jan. 1865 hölls ett nytt evangeliskt möte, denna gång i Takene, Brunskog, hos Olof Olsson. Där samtalades över det väckta förslaget, och de närvarande beslöto efter ett varmt bönemöte att samverka till bildandet av en förening med syfte att verka för såväl den inre som den yttre missionen.

Redan den 5 febr. samma år hölls ett större möte i Sunne. Det var anordnat för att högtid-lighålla 1,000-årsminnet av Ansgarius dödsdag. Mycket folk hade samlats.

Mötet, som pågick i två dagar, var i alldeles särskild mening ett missionsmöte, ty såväl föredrag som diskussioner rörde sig kring frågan: »Vad kunna vi göra för samtidens hedningar till deras frälsning»? Förberedande överläggningar höllos över spörsmålet, huru de troende i Värmland skulle kunna underhålla en missionär i hednavärlden. Från bröderna i Brunskog inkom inbjudan till förnyat möte i Takene den 5 mars, då denna fråga skulle vidare dryftas.59

På detta andra möte i Takene enades man om bildandet av Värmlands Ansgariiförening eller som den först kallades Värmländska Ans-gariiföreningen. Stadgar utarbetades, och styrelse valdes.

Föreningens kyrklighet manifesterades däri, att komminister L. O. Sjöholm, Sunne, blev föreningens ordförande, vilken befattning han innehade i 12 år.

Att Nyvall, som tagit så verksam del i föreningens bildande och tillsammans med skollärare A. Wermelin utarbetat stadgeförslaget, likväl icke vid dess konstituerande blev invald i styrelsen berodde därpå, att det beslutats, att styrelsen skulle hava sitt säte i Sunne. Två år efter föreningens bildande invaldes han dock i styrelsen, vilken han sedan tillhörde till sin död.

Vilket rum den yttre missionen från början intog i Ansgariiföreningen synes därav, att det i stadgarna icke inrymdes någon bestämmelse rörande den inre missionen. Denna angelägenhet blev dock redan vid första kvartalsmötet den 5 aug. 1865 påpekad och allvarligt behandlad, och det beslöts även, att den skulle finna uttryck i stadgarna.

Inbjudan utsändes till samtliga missionsföreningar inom provinsen att ansluta sig till Ans-60

gariiföreningen, en inbjudan som icke förklingade ohörd. Liksom de enskilda missionsföreningarna voro anslutna till E. F. S., så beslöts att även Ansgariiföreningen skulle ansluta sig till denna landsorganisation.

Arbetet på den inre missionens fält började därmed att kolportörer, försedda med E. F. S:s kolportörsbetyg, utsändes och deras verksamhet bestämdes. De första som så utsändes voro C. J. Nyvall, vars verksamhet förlades till södra och östra delarna av provinsen, C. F. Kjellin, som kallades att verka i västra delarna, och skollärarna J. Johansson och A. Wermelin med de norra delarna till arbetsfält. Lönen var icke stor och lockande. De fingo under första tiden för sitt uppehälle uppbära 10 kronor i veckan.

Att det var möjligt erhålla arbetare för denna lön, berodde först och främst därpå, att dessa ville

»tjäna, ej för gods och gull, men tjäna blott för Kristi skull».

Nyvalls organisationstalang kom inom Ansgariiföreningen till sin rätt. Han visade sig snart vara den ledande kraften. Såväl genom sin helgjutet kristliga karaktär som genom sin predikan och sina praktiska, på rik erfarenhet grundade61

råd kom han att betyda mycket för de troendes sammanhållning och föreningslivets sunda utveckling.

Av vissa radikala element ansågs Nyvall vara väl mycket konservativ. Men det var en räddning för hela verksamheten, att Nyvall, som hade sådant inflytande, var så andligt mogen och fast och att hans ord vägde så tungt, ty han förhindrade mångenstädes, att utvecklingen fördes in på orätta vägar.

Men ansågs han från något håll såsom alltför konservativ, så betraktades han av andra såsom allt för radikal. Så från statskyrkligt håll, något som snart nog kom till synes i den strid som uppblossade.NATTVARDSFRAGAN.

Historien glömmes lätt. Ej många av det yngre släktet ha en aning om huru fäderna hade det för endast 50 à 60 år sedan. De veta intet om deras försakelser, katnp och arbete. Ban-brytningsarbetet är alltid hårt, och våra fäders kamp var stundom bittrare, än vad de unga nu ana.

Då vilade ännu det kyrkliga tvånget över vårt folk. På ett olyckligt sätt hade rent religiösa frågor sammanblandats med borgerliga rättigheter, så att om man ville äga de senare, måste man vara döpt som barn av präst inom statskyrkan, konfirmerad och minst en gång om året taga nattvarden i kyrkan. Brast man häri, kunde man varken få ingå äktenskap, avlägga vittnesed eller åtnjuta andra borgerliga rättigheter.

Med det kristliga livet var ej noga. Iakttog man blott de nämnda religiösa ceremonierna, kunde man få leva i dryckenskap, osedlighet och andra laster huru mycket som helst och ändå vara god kyrkomedlem.63

Men så började de troende vakna upp över nattvardens betydelse. Nya Testamentet rannsakades, och man fann snart, att Herren]esus icke instiftat denna måltid för världen, för uppenbart ogudaktiga människor, utan för sina lärjungar. Så blev det samvetsnöd att deltaga i nattvarden tillsammans med Guds och Kristi fiender.

Många höllo sig därför borta från nattvardsbordet, fastän de i hjärtat längtade efter att få del av denna måltids välsignelser. Att samlas i hemmen till enskilda nattvardsgångar inom de troendes krets kunde på den tiden icke komma ifråga. Kyrkan betraktades, trots allt, som Guds församling. Prästen ansågs som den, vilken ensamt hade rättighet att »förvalta sakramenten». Han var på grund av sitt ämbete därtill korad, även om han själv levde främmande för Gud, ja, om han levde ett uppenbart liv i synd och last.

Nöden blev dock mångenstädes allt för stor. Något måste göras.

Då började de troende söka få till stånd enskilda nattvardsgångar i kyrkan samt kalla någon troende präst att leda dessa. Det gick någon kort tid att på några ställen i landet ordna det så och därigenom finna en utväg ur svårigheterna.64

Länge kunde dock detta icke få fortgå. Kyrkorna stängdes, och de präster, som så betjänat de troende, förbjödos att fortsätta därmed.

En tilldragelse som väckte oerhört uppseende i hela landet, var då lektor P. Waldenström av domkapitlet i Uppsala dömdes till varning för att han i Lutherska missionshuset i Uppsala tjänat vid missionsföreningens nattvardsgång. Styrelsen för missionsföreningen hade på förslag av lektor Waldenström begärt att få någon av stadens kyrkor öppnad för ändamålet, men detta hade vägrats. Missionsföreningen beslöt då att hålla nattvardsgång i sitt missionshus, och Waldenström, som själv var präst, reste dit för att leda densamma. Han blev då anklagad hos domkapitlet och dömdes till varning, en dom som sedan stadfästes såväl av Svea Hovrätt som Kungl. Maj:t.

Härmed blev det klart, att ingen hjälp kunde på detta sätt erhållas från de troende prästernas sida. De präster, som förut tjänat i denna angelägenhet, vågade icke fortsätta.

Nu gällde det för den lilla gruppen av Herrens vänner att antingen fira nattvard tillsammans med uppenbara syndare och så kränka sitt samvete eller helt avhålla sig från nattvardsbordet. Ett tredje var att taga saken i epen hand. Detta65

Detta var den sista utvägen, och för många blev det även den enda möjliga.

Så drevo de kyrkliga myndigheterna missionsfolket till avgörande i denna viktiga fråga, ett avgörande som skulle få så stor betydelse för hela den evangeliska missionsverksamheten i vårt land.

*

Alla träd i skogen växa icke lika stora. Ej heller växa de lika fort. Mångfald och olikhet till form och art uppenbaras för oss i naturens stora och underbara värld.

I andligt och religiöst avseende är det även så. Vår kunskap är ett styckverk, säger aposteln.

Det skulle även under denna brytningstid visa sig, att icke alla troende hade samma ljus eller hunnit till samma mognad. De trodde och tänkte olika även i berörda spörsmål. Så uppstod mångenstädes en dualism icke blott i uppfattningen utan stundom även i själva kärleksförhållandet de troende emellan.

Inom de gamla missionsföreningarna bildades särskilda s. k. nattvardsföreningar, vilka, då de troende ej längre kunde påräkna prästerlig hjälp vid nattvardsgångarna, samlades för att antingen betjänas av någon predikant eller ock utse någon inom den egna kretsen, som tjänade.66

Ej alltid blev härigenom förhållandet mellan medlemmarna i dessa nattvardsföreningar och de övriga föreningsmedlemmarna idealiskt. Strider och slitningar uppstodo. Och så stod man inför en ny rörelse.

Gällde det i väckelsens första skede att skilja sig från världen i fråga om dess liv i synd, last och skam, men för övrigt hålla samman i kyrkolivet, så innebar den nya rörelsen en separation från kyrkans nattvardsväsen.

Dit hade det således kommit, tack vare de kyrkliga myndigheternas maktlystnad och försök att beskära folkets samvets- och religionsfrihet.

Vad som från början var främmande för »väckelsens folk», blev nu en verklighet och en brännande samvetssak. Och likväl klaga många kyrkliga historieskrivare över att »väckelsefolket» icke stannade kvar i kyrkan utan ledde väckelsen i separatistiskt spår. De vilja icke erkänna, att det just var kyrkan själv, som genom sin oresonlighet drev de troende bort från sig.

Följden av den nya rörelsen blev naturligtvis den, att en klyfta uppstod mellan prästerna och lekmännen, mellan kyrkfolket och de, vilka ej längre kunde deltaga i kyrkans nattvardsgångar. Något annat kyrkligt eller frikyrkligt spörs-67

mål hade vid denna tid icke uppstått. Men det skulle komma.

*

Något som i hög grad skärpte den klyfta som uppstått, var striden om försoningen. Lektor P. Waldenströms bekanta uppträdande i denna fråga väckte ett oerhört uppseende. De allra flesta prästerna, även många av de sant troende, icke allenast togo avstånd från den lära, som Waldenström förkunnade, utan uppträdde även obehärskat och obroderligt mot honom personligen. De kunde offentligt likna honom vid Antikrist själv. Att kallas »waldenströmare» blev den största skymf, man från det hållet kunde få.

Hade de ogudaktiga prästerna förut rasat mot de troende, så fingo de nu ny anledning därtill. De kunde ock med så mycket större frimodighet uppträda, som de ej sällan fingo hjälp i sina utfall även från troende prästers sida.

Följden blev, att allt flera kyrkor och skolhus stängdes för predikanterna, särskilt om de misstänktes för att vara »waldenströmare». Folket hänvisades till att samlas i hemmen, tills de hunnit bygga sig bönehus, där de kunde samlas till predikan, bön och sång.

Hade man från kyrkligt håll hoppats att68

kunna kväva hela rörelsen genom att göra den husvill, så fick man blott till egen grämelse bevittna, huru det ena bönehuset efter det andra uppfördes och huru de troende därigenom blevo allt mer och mer lösslitna från kyrkolivet och togo själva hand om den religiösa verksamheten i sina egna lokaler.

I Värmland och norra Dalsland byggdes snart det ena bönehuset efter det andra, så att det redan i K. B:s femårsberättelse för 1876—1880 heter: »Det finns nu knappt någon församling inom länet, där icke ett eller flera bönehus äro uppförda, så att desamma från 1875 till 1880 i stiftet vuxit från 21 till 45, och i dessa bönehus hålla de kringresande predikanterna sina föredrag, ofta samtidigt med den allmänna gudstjänsten».

I detta sammanhang bör nämnas, att antalet missionshus i Värmland och Dalsland f. n. uppgår till ej mindre än 356 enbart i de församlingar, som tillhöra Svenska Missionsförbundet.

* *

*

Värmland äger sedant gammalt ett självständigt och frihetsälskande folk. Det är lättrörligt som havets vågor, men det har dock på djupet något av de tunga skogarnas allvar och de höga69

bergens fasthet. Därför låter det sig icke så lätt kuvas och undertryckas.

Då en gång det religiösa intresset vaknat och den andliga friheten lossat träldomens band, ville folket ej på nytt låta sig fångas under träldomens ok.

Till stor del ha vi att häri söka orsaken att flertalet av de gamla missionsföreningarna omfattade det mera frikyrkliga programmet, så att klyftan här icke blev så stor mellan de troende, som vad fallet var på åtskilliga andra platser i vårt land.

Men härtill bidrog även i hög grad den ställning Nyvall intog och det stora inflytande han hade. Hans ord vägde mycket. Personlig vän med lektor Waldenström, omfattade han livligt den av honom framburna uppfattningen om försoningen, såsom han förut ställt sig på frikyrklig grund, då det gällde nattvardsfrågan. Och han fick folket med sig.

Ännu en orsak, och det den viktigaste, låg i den andliga livaktighet, som under denna tid rådde i Värmland. Den andliga vårbrytning, som under 1850—1860-talen inträdde och åstadkom det genombrott, varom i det föregående talats, följdes under 1870-talet av mäktigt genomgripande väckelser, säkerligen de största som70

någonsin gått över provinsen. Därför kom striden om nattvards- och försoningsfrågorna att utkämpas i en sällsynt varm andlig atmosfär. Det var annat som enade de troende än lärofrågor, det var den brinnande kärleken, andens gemenskap i själavinnande arbete.

O, vilken underbar tid!

Det heter i berättelsen om grundläggningsarbetet till det nya templet i Jerusalem: »Man kunde icke skilja mellan det högljudda, glada jubelropet och folkets högljudda gråt». (Esra 3: 13). Så var det även här. Gamla troende och nyomvända sjöngo lovsånger och prisade Gud. Syndare gräto över sina synder och bådo om nåd. Det var sång och gråt. Det var tacksägelse och bön. Det var klang- och jubeldagar.

Särskilt i Västra Värmland och Fryksdalen, synnerligast i Sunne, blevo stora skaror vunna för Gud. Man kan omöjligen läsa om dessa underbara tider utan innerlig bön och längtan efter att de måtte återkomma och komma snart.

Det var under denna härliga tid den värmländske sångaren Nils Frykman sjöng:

Vår store Gud gör stora under;

med glädje vi det skåda få.

Han sopar bort de falska grunder,71

som många tusen vilat på. Han river sönder satans garn och frälsar sina fallna barn.

Guds ord med makt går fram i världen,

och otrons fästen ramla ner.

De starka hjältar fälla svärden

och fly till Gud, som nåd dem ger.

De rening få i Jesu blod

och sjunga se'n: Vår Gud är god!SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS BILDÄNDE.

Kom så märkesåret 1878, då Svenska Missionsförbundet bildades. Nyvall, som 22 år förut fick vara med vid E. F. S:s bildande, var nu en av initiativtagarna till Svenska Missionsförbundets organisation och blev invald i dess första styrelse. Det var dock icke hans mening då, ej heller under flera år därefter, att detta behövde innebära någon brytning med E. F. S. Det var både hans och många andras tanke att kunna tillhöra båda dessa missionsorganisationer.

Såväl Värmlands Ansgariiförening som de enskilda missionsföreningarna fortforo också under många år att tillhöra både E. F. S. och Förbundet. Huru de sågo saken, framgår av referat från det möte, där Ansgariiföreningen beslöt begära anslutning till Svenska Missionsförbundet. Det heter däri: »Värmlands Ansgariiförening beslöt att ansluta sig till Svenska Missionsförbundet, dock uttalade mötet med bestämdhet, att föreningen genom detta beslut ingalunda skilde sig från E. F. S. Orsaken varför Ansgariiförenin-73

gen ville vara ansluten till såväl E. F. S. som Svenska Missionsförbundet uttalades av flera vara den, att E. F. S. ansågs rikta sin verksamhet mera åt hednamissionen, och Svenska Missionsförbundet sin verksamhet, åtminstone f. n., mera åt den inre missionen, och då Ansgariiföreningen med de krafter och medel, som stode henne till buds, ville verka i samma riktning som båda dessa stiftelser, ansågo talarna, att Ansgariiföreningen borde vara ansluten till dessa båda större missionsstiftelser".

Denna ståndpunkt finner sin förklaring däri, att det för missionsvännerna icke i första hand gällde lärofrågor. Missionsförbundet bildades för att vara ett missionssällskap och icke ett kyrkosamfund, omgärdat med vissa trosbekännelser. Alltså var det intet hinder att på samma gång tillhöra både detta och E. F. S., såsom det än i dag icke finnes något principiellt hinder från Missionsförbundets sida att så göra.

När Missionsförbundet bildades stod Nyvall icke såsom ensam representant för Värmland. Han hade praktiskt taget hela skaran av det värmländska missionsfolket bakom sig, något som visade sig i den utomordentliga enhet, varmed Värmlands Ansgariiförening från början anslöt sig till det nybildade missionssällskapet. Be-74

slut härom fattades redan vid årsmötet den 15 jan. 1879, alltså endast några månader efter Förbundets bildande.

Men i och med anslutningen till Missionsförbundet blev fiendskapen från kyrkligt håll allt större. Med verklig iver och ovanlig vakenhet följde en del socknar det steg Ansgariiförenin-gen tagit och sökte med kraftåtgärder förhindra verksamheten. Som ett bevis på huru det kunde tillgå, må anföras ett utdrag av Norra Ny sockens kyrkorådsprotokoll den 27 jan. 1879, alltså för 50 år sedan. Det lyder:

»§ 2. Kyrkorådet, som fått kännedom, att Värmländska Ansgariiföreningen vid sitt sammanträde i Karlstad den 15 i denna månad överenskommit att ansluta sig till Svenska Missionsförbundet, och då Värmländska Ansgariiförenin-gens predikanter och reseombud varit egentligen vållande till de separatistiska rörelserna här i Ny socken, så förbjuder kyrkorådet härmed alla V. A:s utsända jämte alla dem, som tillhöra de sockenföreningar, vilka höra Ansgariiföreningen till, att hålla andliga föredrag i Ny socken. Ibland dessa nämnas särskilt A. Sjöberg, C. J. Nyvall, C. F. Kjellin, J. Pettersson, resepredikanten Andersson.

Om däremot verkligt bekännelsetrogna, som75

därom knnna lämna säkert vitsord för pastor, skulle vilja komma till Ny socken och ställa sig i gemenskap med

pastor, så beder pastor och kyrkoråd dem vara mycket välkomna.

Utdrag av detta protokoll skall meddelas Värmländska Ansgariiföreningens styrelse samt införas i provinsens samtliga tidningar».

Kyrkorådet var således färdigt med sitt beslut redan 12 dagar sedan Ansgariiföreningen beslutat ansluta sig till Svenska Missionsförbundet.

Det är klart, att meningen med denna åtgärd, att på förhand utfärda kyrkorådsförbud för misshagliga predikanter, var att omöjliggöra deras verksamhet. Att införa beslutet i provinsens samtliga tidningar innebar naturligtvis en indirekt uppmaning till andra kyrkoråd att följa exemplet och så stänga vägen över hela provinsen för Ansgariiföreningens predikanter.

Försök gjordes även att följa Norra Ny i spåren, ty ett liknande kyrkorådsförbud utfärdades i Dalby redan den 10 april 1879. Detta blev överklagat hos Domkapitlet i Karlstad och den 29 maj samma år upphävt. Domkapitlet hänvisade till det olagliga i att »i förväg och i allmänhet meddela ett dylikt förbud».76

Det lyckades således icke att på denna väg stänga predikanterna ute. Den fortsatta utvecklingen har även visat, huru fåfänga dylika försök voro.»OFTA PÅ RESOR.

Så skrev aposteln Paulus, då han talade om sina växlande erfarenheter i Kristi tjänst. Samma ord kunde Nyvall sanningsenligt tillämpa på sig, ty under hela sitt liv var han stadd på resa.

Det är omöjligt att här kunna följa honom under dessa resor eller i hans arbete år efter år. Den igångsatta verksamheten utvecklades och stabiliserades såväl i Värmland som i Dalsland. Nya församlingar bildades. Nya predikanter kallades, så att skaran av evangelii vittnen hastigt ökades. Män med väckelseanda trädde in i ledet, men även sådana ledaregåvor, som kunde vårda hjorden.

Nyvall hade såsom ordförande i Ansgariiföre-ningen, och efter 1888 såsom distriktsföreståndare i Svenska Missionsförbundet att ordna, övervaka och leda det allt mer omfattande arbetet. Det expeditionsarbete, som nu upptager så mycken tid, var då icke så krävande. Det kunde därför uteslutande utföras på resorna, såsom ännu till stor del måste ske. Nyvall kunde därför ständigt vara ute på resa och på samma78

gång ordna med de angelägenheter som ständigt upptogo honom. Han och Ansgariiförenin-gen växte så tillsamman, och så odelat representerade han denna förening, att en gumma sade, då hon fick se honom komma gående: »Se, där går Ansgariiföreningen». Och i visst avseende sade hon mer sanning, än hon visste.

Så verkade Nyvall år efter år. Hans fält var dock icke begränsat endast till Värmland och Dalsland utan sträckte sig till vida delar av vårt land samt till vissa trakter av vårt grannland Norge och till Amerika, där han var icke mindre än fyra gånger.

På 50 år kan man hinna uträtta något, om man är verksam. Och Nyvall hann verkligen med mycket. Hans hand spåras i alla de olika verksamhetsgrenar, som missionsfolket under den tiden upptogo, och i de flesta fall var det just han, som tog initiativet och var den ledande själen. Det är rent av otroligt, huru han kunde hinna med allt och räcka till överallt. Ju mera man lär känna hans verksamhet, desto mer förstår man, vilken ovanlig personlighet han måste varit.

I alla ideella spörsmål var han intresserad. Politiker var han ej, men även för politiken hade han åtminstone någon tid ej så litet intresse.79

Det var t. o. m. på tal, att han skulle väljas till riksdagsman.

För nykterhetssaken intresserade han sig även. Han var dock avgjord motståndare till det nöjesliv, som började upptaga så många nykterhetsvänners tid och intresse. För honom var nykterhetsspörsmålet av så pass djup innebörd, att han förstod, att det ej skulle lösas med ytliga och tomma nöjen.

Även för soldatmissionen var han varmt intresserad. Redan på 1870-talet besökte han Trossnäs och predikade för manskapet där. Han sände även andra av Ansgariiföreningens predikanter dit. Försök gjordes ock att få till stånd

ett Soldathem där, men det lyckades aldrig Ans-gariiföreningen att få någon lämplig tomt, fastän Nyvall uppvaktade både regementschefen och konung Oscar II.

Det intresse Nyvall hade för allt ideellt och för de rörelser som förefunnos i tiden, fick dock icke så lägga beslag på honom, att det viktigaste av allt, det som utgjorde hans livsuppgift — evangelii predikan — försummades. För denna höga kallelse levde han, för den klappade hans hjärta varmt ända in i döden.

Nitet var ofta så stort, att vi kunna tycka det bort vara litet mindre både för hans egen och80

för hans familjs skull. Han kunde vara borta långa tider och så göra ett kort besök i hemmet samt åter börja en ny resa. Han hade även behövt någon tids vila själv. Visst hade han en stark fysik och ovanlig viljekraft, men likväl hade det nog varit gott, om han unnat sig litet vila ibland. För den, som ej känner till den hänförelse med vilken han omfattade sin missionsuppgift, kan den myckna frånvaron från hemmet misstolkas. Men den som kände honom, visste att det icke var likgiltighet för hans egna, som drev honom ut på ständiga resor, utan den glödande nitälskan för sin Herres verk.

En resepredikant står alltid i det läget, att han måste offra mycket, som för andra är dyrt och kärt. Väl är det sant att han, åtminstone i våra dagar, blir vänligt mottagen i de hem han gästar, att han får åtnjuta frikostig välvilja och ha det gott på allt sätt. Men likväl går hans liv ofta i försakelsens tecken. Vid den egna lugna härden får han sällan slå sig till ro. Gemenskapen med barn och maka får sparsamt njutas. Under de korta besöken i hemmet är han nästan en främling även där. För hemkära personer är detta en större uppoffring, än mången anar. Men det är så ej blott för maken, det blir samma förhållande för makan och barnen.Den gamla missionsskolan i Kristinehamn.81

Vad Nyvalls familj angår, så hade hans hustru mycket att styra med. Utom de egna barnen hade hon den första tiden icke blott gården att sköta utan även barnhemmet att övervaka. Hennes krafter blevo därför brutna, och hon hade haft mera behov av sin mans stöd och hjälp, än vad hon kunde få. Men Nyvall hade mottagit kallelsen att med ordets plog plöja på det vida fältet, så den ädla säden och verka sin Herres verk medan dagen varade. Han hörde icke till dessa, som sätta sin hand till plogen men sedan se sig tillbaka. In i det sista var han en trogen och nitisk arbetare i Guds vingård.

Men trots det myckna arbetet här hemma, kände han kallelsen att besöka sina landsmän i Amerika för att även för dem förkunna frälsningens glada budskap. En tid var det allvarligt påtänkt, att han skulle emigrera dit och bosätta sig där, men molnstoden höjdes aldrig, så att han kunde skönja Guds vilja i den riktningen. Dock reste han över till Amerika ej mindre än fyra gånger.

* *

*

Värmlänningarna äro ett rörligt folk. I de dagar, då sågverksbolagen bildades i Norrland82

och skogarna började komma till praktisk användning, var det vanligt att värmlänningar varje vinter reste upp till de stora skogarna och körde timmer. Många av dem stannade sedan kvar där uppe, bosatte sig vid de stora sågverken och glömde sina fäders bygd.

Under 1860— 1870-talen kom den bekanta »amerikafebern», vilken så många värmlänningar grepos av. Unga och gamla reste över till det land, som med glödande färger utmålats såsom ett lyckorike. Där fick man jord gratis. Där fanns obegränsad frihet. Där fanns jämnlikhet och rika tillfällen att förtjäna pengar. Ej underligt om fattigt folk där ville pröva sin lycka.

Hemma i Sverige hade de hårda åren i slutet av 1860-talet sänkt folket i armod. Hoppet om bättre förhållanden i det främmande landet hägrade, och emigranternas antal blev stort.

Bland dem som emigrerade, voro många av Nyvalls personliga vänner jämte många andra troende. I Amerika slogo de sig ned i de östra eller mellersta staterna, en del som farmare i avlägsen landsbygd, andra som arbetare i

städerna. De blevo där främlingar i ett främmande land. Den andliga verksamhet, de här hemma varit vanda vid, saknades. De väldiga avstånden isolerade dem från varandra, de hade inga83

församlingar, inga predikanter, inga kyrkor eller missionshus och inga skolor.

Språket lade hinder i vägen för deltagande i gudstjänsten i de amerikanska kyrkorna, även om sådana funnos i deras närhet. Men ofta voro de för långt borta även från dem.

Behovet av predikan och andlig verksamhet gjorde sig allt mer gällande. Det var därför icke underligt, att de skrevo till Nyvall och uppmanade honom att komma dem till hjälp. Det var ett macedoniskt rop, som icke kunde av honom lämnas obesvarat. Så fort det blev honom möjligt, reste han.

Redan 1875 företog han sin första resa till Amerika och vistades där i 8 månader. Under denna tid for han vida omkring i landet och förkunnade evangelium för sina landsmän. Samma kyrkliga strider, som under denna tid utkämpades här hemma, pågingo bland de troende även där. Icke endast nattvardsfrågan utan även försoningsfrågan var brännande. Lektor Waldenström ansågs, särskilt bland Augustana-synodens folk, såsom en farlig villolärare, och då det blev känt, att Nyvall delade Waldenströms åsikter, blev även han misstänkt och fick erfara, att många av hans forna tillgivna vänner nu voro rädda för honom. Dock fann han även84

vänner överallt, och dessa hälsade honom med glädje välkommen.

År 1884 var han färdig för den andra resan. Denna gång stannade han i Amerika i 2 år. Under detta besök fick han vara med vid Svenska Evangeliska Missionsförbundets i Amerika bildande, vilket skedde i febr. 1885. Med rastlös iver for han från den ena staten till den andra, ständigt predikande och samtalande med folket. Han besökte då även Kanada, och fick vara med på det första missionsmöte, som av svenska missionsvänner hållits där.

Tredje resan skedde 1894. Denna gång stannade han ej längre än 6 månader. Sista gången han besökte Amerika var 1901.

Är en resa till Amerika i våra dagar en enda lustfärd, i synnerhet om vädret är vackert, så har det icke alltid varit så. Nyvall företog sin sista resa i tredje klass. Resan gick över England. Sällskapet var ytterst blandat, och dess uppträdande lämnade mycket övrigt att önska. Men Nyvall var icke bortskämd, så allt gick. Värre blev det vid framkomsten till Ellis Island, där Nyvall måste tillbringa natten i den stora lokalen tillsammans »med italienare, ryssar och polacker, som bsspisades med sviskon så rikligt, att snart golv och bänkar voro bokstavligen över-85

smetade därmed, så att det knappt gavs en plats, där man kunde sätta sig ned», såsom han själv beskrev det. Det blev en lång natt för honom, men även den gick till ända.

Ansträngande voro resorna men dock uppfriskande och lärorika. Med sin förkunnelse blev han till stor uppmuntran för sina landsmän Särskilt under sitt första besök, då verksamheten ännu ej hunnit ordnas och missionsvännerna voro spridda och isolerade från varandra, hade han en stor mission att fylla.

För våra landsmän där ute är det ännu en glädje att få påhälsning från det gamla fosterland, vilket de aldrig kunnat förgäta. Huru mycket mer var ej detta förhållandet under ett tidigare skede i emigranternas liv.EN BARNENS OCH UNGDOMENS VÄN.

Nyvall växte upp i en miljö, där kärlek till barnen och intresse för de unga levde i ovanligt hög grad. Han kunde ej heller någonsin förgäta sin ungdoms kärlek till de små. Var han for fram, visade han intresse för barnen. Detta kom till synes i det arbete han nedlade för söndagsskolan. I föredrag och samtal framhöll han betydelsen av denna verksamhet. Knappast hölls ett större möte utan att söndagsskolsaken varmt lades på missionsvännernas hjärtan.

En ännu levande predikant, som i sin ungdom var i sällskap med Nyvall, berättar om denna tid följande: "För barnen hade Nyvall ett stort intresse. När han kom till ett hem, där de hade barn, brukade han sjunga för dem och tala till dem om barnavännen Jesus, och såväl barnen som de äldre voro mycket intresserade.

En gång skulle jag företaga en predikoresa upp till Vitsand, Östmark, Lekvattnet samt in på Östmarken i Norge. Då bad Nyvall mig så bevekande att söka före predikan samla barnen samt samtala med dem och sjunga för dem om87

deras bäste vän. Det lyckades mig också att få barn samlade på de flesta ställen jag besökte. Både barnen och de äldre syntes intresserade. På en plats i närheten av norska gränsen blev det sådan rörelse bland barnen, att då de dagen efter kommo till skolan, de endast sutto och gräto.

Skolläraren visste icke vad han skulle taga sig till, utan sände bud på mig och bad att jag skulle komma och tala till dem, vilket jag även gjorde. Det blev såväl för barnen som för mig en dyrbar stund,]ag kan aldrig glömma den. Men hade Nyvall icke så enträget uppmanat mig att samla barnen, kanske jag icke gjort det och så gått miste om den uppmuntran och glädje jag fick under denna resa och särskilt vid nämnda tillfälle».

Det uppsving söndagsskolan gjorde i dessa bygder under denna tid, kan till stor del tillskrivas Nyvalls brinnande intresse och ihärdiga arbete för denna sak.

Han tog även redan tidigt initiativ till Värmlands söndagsskole- och nykterhetsförenings bildande, vilken förening 1881 uppgick i Värmlands Ansgariiförening. Denna förening hade någon tid

i sin tjänst en särskild arbetare ute på fältet.

* *

*88

Även för den kristliga ungdomsverksamheten hade Nyvall både förståelse och intresse. På den tid, då ungdomsföreningar började bildas, fanns det många både yngre och äldre som sågo denna verksamhet med misstro. För många tedde den sig som ett utslag av självsvåld eller missriktad verksamhetsiver, och man fruktade, att den skulle leda till försvagande av församlingslivet och således verka mera till skada än till gagn.

Det var här som så ofta eljest konservatismen, som förde talan. Man var blind för utvecklingen och insåg icke, huru förhållandena på alla områden förändrats. Hade förut ingen frågat efter ungdomen eller räknat med den, så var nu en ny tid kommen. Ungdomen hade blivit ett eftersökt villebråd, och jägarna voro många. Skulle unga vinnas för Qud, var det av vikt, att de unga troende, vilka rörde sig bland det nya släktet och förstodo det, även inspirerades till speciell ungdomsverksamhet. Men, som sagt, icke alla förstodo detta.

Nyvall hade dock vaken blick härför och var en varm vän av ungdomsverksamheten, vilken han sökte uppmuntra och leda på rätta vägar. Och detta icke blott då det gällde de ungas samlande i särskilda ungdomsföreningar, utan han var även den ledande kraften i samlandet89

av dessa föreningar till ett gemensamt ungdomsförbund. Liksom han i början av 1860-talet verkade för missionsföreningarnas sammanslutning i en länsförening, så var han nu, nära 40 år därefter, verksam för organiserandet av ett ungdomsförbund. Detta kom även till stånd den 21 sept. 1902, då Värmlands och Dalslands Ungdomsförbund bildades.

Nyvall blev den nybildade organisationens ordförande. Enligt stadgarna skulle distriktsföreståndaren vara självskriven ordförande i Ungdomsförbundet. V. D. U. var Nyvalls sista organisationsbragd, ty endast ett par år därefter hade han fullbordat sin kallelse på jorden. Men genom denna organisation har Nyvall rest en minnessten, vilken skall hålla hans minne i helgd bland de unga under lång tid framåt, såsom han i dag ihågkommen med vördnad av dem, vilka

voro unga när V. D. U. bildades.

* *

*

Kunde Nyvall vara ung bland de unga, så att han förstod dem, och så barnslig bland barnen, att han kunde leka

med dem, så må dock ingen tro, att hans uppträdande var sådant, att han förlorade respekten. Han kunde, om det90

gällde, vara allvarlig som få. Även gamla personer hade respekt för honom.

En äldre man har berättat om sitt första sammanträffande med Nyvall. Berättaren var då endast omkring 20 år gammal och hade nyligen blivit omvänd. Nyvall kom på besök till trakten, där ynglingen bodde. Det fogade sig så, att denne under middagen fick vara tillsammans med Nyvall. Under måltiden framställde ynglingen frågan, hur man skall förstå bibelns förbud att äta blod. Nyvall lade ögonblickligen ifrån sig kniv och gaffel, spände ögonen i den unge mannen och sade med djupt allvar: »Jaså, är du en sådan som går omkring och oroar enfaldigt folk med dumma frågor? Förstår du icke, vilken skillnad det är nu, då allting tilllagas hygieniskt, mot vad det var på den tiden, då man stack en kniv i djuret och drack dess blod»?

Ynglingen blev både förskräckt över verkan av sin fråga och ledsen att han framkastat den. Från den stunden aktade han sig att framställa vare sig »dumma» eller kloka frågor till Nyvall. Nyvall menade nog icke sä illa men tog väl litet för hårt på saken. Även han hade sin begränsning. Ingen är så harmoniskt sammansatt, att det ej finns en viss dualism i karaktären eller91

lynnet. Aven Nyvall ägde vissa motsatta karaktärsdrag, och kanske låg just däri en stor orsak till hans inflytande. Världen är icke så rätvinklig, att slätstrukna karaktärer förmå uträtta något nämnvärt.SKOLINTRESSET.

Nyvall hade själv icke fått tillfälle att studera. Tidigt måste han börja arbeta, och tidigt lades ansvarets börda på hans axlar. Hans håg hade ju från ungdomsåren varit att få studera till präst, men denna ungdomsdröm gick samma väg som drömmar ofta göra.

När han blev äldre, var det fråga om att han skulle studera till skollärare, men då lade det ekonomiska ansvaret för mor, syskon och barnhem hinder i vägen. Han sände då sin yngre bror, J. G. Nyvall, till seminariet i sitt ställe. Längre fram i tiden blev det tal om att han skulle besöka den skola d:r Fjellstedt öppnade i Stockholm, men icke heller detta kunde ske. Den gången sände han sin dräng, Lars Nilsson, i sitt ställe. Denne blev sedan en framgångsrik predikant.

En tid vistades visserligen Nyvall vid Lundborgs skola i Grythyttehed, men det måtte efter hans anteckningar att döma ha varit en underlig skolgång, ty mitt under pågående termin var Nyvall som vanligt ute på sina resor här93

och där. Endast några dagar då och då kunde han vara stilla vid skolan.

Men hade Nyvall icke tillfälle att studera vid skolor eller seminarier, innebär icke detta att han var okunnig, ty han läste mycket, tänkte och reflekterade. Han hade även ett vaket öga, så att han såg och lärde av allt som kom i hans väg.

En gång frågade han lektor Waldenström, om han skulle genomgå någon kurs, särskilt i svenska språket. Waldenströms råd var: "Hindra dig icke med det, utan läs böcker med god och enkel svenska samt giv akt på huru språket behandlas, så lär du dig mycket nog". Nyvall följde rådet, och i angivet syfte hade han särskild nytta av Waldenströms egna skrifter, vilka ju utmärkte sig för klarhet och reda även i rent språkligt avseende.

Nyvall hörde ej till dessa, vilka, då de ej själva varit i tillfälle att studera, se med misstro och överlägsenhet på all skolverksamhet. I stället ivrade han för att kunna komma de unga till hjälp i fråga om utbildning såväl teoretiskt som praktiskt. Även detta synes han ha fått i arv efter sin moder.

Han hade ju i tidig ungdomstid fått på nära håll se den okunnighet, vari barnen då växte94

upp. Han hade ock försökt att såsom medlärare vid skolan i Vall undervisa de små. Visste han ej själv så mycket, så gav han dock vad han kunde åt de okunniga barn, vilka eljest ingenting fått lära. Här lärde han även att känna den stora okunnighet som rådde, och han insåg huru denna lade hinder i vägen för framgång i livet. Därför blev det för honom en hjärtean-gelägenhet att söka giva de unga någon hjälp. Vi må minnas att i Nyvalls ungdomstid den allmänna undervisningen icke var obligatorisk och för övrigt ytterst minimal.

Redan 1874 startade Nyvall en privat praktisk skola i Karlskoga, en av de första om ej den första i sitt slag i vårt land. Där undervisades i praktiska ämnen såsom bokhålleri, språk, byggnadslära, lantbruk m. m. Bland dem som där fingo sin första undervisning må nämnas den bekante missionären C. J. Engvall, pastor J. Holmgren, sedermera ledare för Svenska Missionen i Kina, redaktör Carl Otto Andersson m. fi. På grund av ekonomiska svårigheter kunde dock denna skola icke fortgå mera än ett par år.

Nyvall förlorade dock ej intresset för denna slags skolverksamhet. I hans huvud välvde sig ständigt planer att på nytt få upptaga detta arbete. Det lyckades honom även att intressera95

andra härför. Han bildade då ett aktiebolag, vilket inköpte en lämplig tomt samt uppförde en byggnad för den blivande skolan, vars namn skulle bliva Karlskoga praktiska slöjdskola. Så uppstod frågan om lämplig föreståndare. Nyvall hade lärt känna pastor Joh. Lindholm och visste, att han bestämt sig för att av samvetsskäl lämna sitt ämbete som präst i statskyrkan. Nyvall föreslog då styrelsen för det nya skolbolaget att kalla Lindholm till föreståndare, vilket även beslutades. Lindholm antog kallelsen, och skolan öppnades den 1 nov. 1882.

Under rektor Lindholms ledning gick denna skola ständigt framåt, och omkring 10,000 unga män och kvinnor ha under årens lopp inhämtat såväl praktiska som andliga lärdomar vid denna läroanstalt. Skolan fortgår ännu under namnet Karlskoga Praktiska Läroverk och verkar till välsignelse.

* * *

När Värmlands Ansgariiförening bildats och behov av predikanter gjorde sig gällande, uppstod frågan, huru dessa skulle få någon underbyggnad. Lundborgs skola i Grythyttehed hade år 1867 övertagits av Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen och flyttats till Stockholm. En skola96

behövdes därför på närmare håll. Men det syntes ingen möjlighet att få en sådan till stånd. Då öppnades vägen på ett sätt, som visar huru Herren kan gripa in och leda händelsernas gång efter linjer, som han själv utstakat.

Vi ha förut något skildrat den mäktiga rörelse som uppstod genom den s. k. nattvardsfrågan. De troende prästerna varken fingo eller vågade längre betjäna missionsvännerna vid enskilda nattvardsgångar. Icke heller hade missionsfolket kommit så långt, att de vågade fira nattvarden utan att därvid betjänas av präst. Där stodo de. Huru skulle frågan lösas?

1 dec. 1869 beslöt Värmlands Ansgariiförening att sända en deputation till konungen med begäran om tjänstledighet för pastor A. Fern-holm och rätt för honom att på Ansgariiförenin-gens bekostnad resa inom provinsen och förkunna Quds ord samt ordna verksamheten. Härigenom hoppades man få den hjälp man behövde.

Petitionen överlämnades till dåvarande ecklesiastikministern F. F. Karlsson av C. J. Nyvall och Nils Jonsson i Bävik. Statsrådet lovade, att Fernholm skulle få tjänstledighet med villkor, att han upprättade och undervisade i en förberedande missionsskola i Värmland. Det är klart, att de bröder, vilka redan förut dryftat frågan Karlskoga Praktiska Läroverk.97

om en missionsskola inom provinsen, sågo en Guds vink i det löfte de erhållit.

Vid Ansgariiföreningens kvartalsmöte i febr. 1870 beslöts att upprätta en skola i Kristinehamn. Fernholm beviljades även tjänstledighet under en tid av 2 år. Men nu gällde det att väcka intresse för denna nya skola samt insamla penningar för den. Här hade Nyvall sin mission given, och med vanlig energi grep han sig verket an.

Så kom den skola till stånd, som under så många år och genom många växlande öden blivit till så stor välsignelse för missionsarbetet såväl hemma i vårt land som på den yttre missionens fält.

När så Svenska Missionsförbundet bildades, erbjöd Värmlands Ansgariiförening det nybildade missionssällskapet att få övertaga skolan, vilket ock skedde 1878.

Generalkonferensen 1889 beslöt, att skolan skulle flyttas till Stockholm, och denna flyttning verkställdes följande år. Den hade då varit i verksamhet från och med 1871 med endast ett par års uppehåll. Värmlänningarna lärde sig

under årens lopp att allt mer värdera och älska denna skola, och det var icke med glada känslor de bevittnade hennes flyttning till huvudstaden.»r iRAS GÄRNINGAR FÖLJA DEM EFTER.»

Sanningen av dessa ord framträder på ett märkligt sätt i Ny valls liv. Vad hans Gud hängivna. mor påbörjade, fick han fortsätta. Den säd hon sådde, växte upp och bar frukt i sonens liv. Vi skåda detta icke minst i de stora intressen, vari mor och son voro på ett särskilt sätt enade.

Hon älskade barnen och ville göra något för att föra dem till Gud. Sonen fortsatte hennes påbörjade gärning och utförde ett långt större arbete, än vad hon kunde göra. Hon intresserade sig för skolverksamhet och sökte på sitt sätt göra något för de ungas utbildning. Sonen fortsatte i hennes spår. Hon arbetade för att sprida kristlig litteratur. Sonen blev kolportör och var under hela sitt liv vaken över litteraturens och den kristliga pressens stora betydelse. En tid hade han ett lånebibliotek i Vall, säkert ett av de första sådana i vårt land. Det säges, att han där hade ett efter förhållandena rikt urval av goda böcker.

Han var även en av initiativtagarna vid start-99

andet av Ansgarii-Posten, en tidning som under flera år hade stor betydelse för den frikyrkliga verksamheten i provinsen.

Modern brann av nitälskan att föra människor till tro på Oud. För samma höga mål verkade Nyvall i 50 år. Endast Gud känner, huru många människor han fick föra till Kristus.

I sonen följde så hennes gärningar henne efter. Han fick mottaga ett stort och rikt arv, och han förvaltade det troget.

Men samma löfte gällde även Nyvall. Trots den långa arbetsdagen och den osparda mödan hann han icke utföra allt han önskade. Det rika hjärtat längtade efter att tjäna i vidsträcktare mått, hans andes vingar sträckte sig vidare, än kroppen kunde följa. Åtskilligt av vad han själv icke kunde utföra, fingo dels barnen och dels andra fortsätta.

Vi se detta i hans kärlek till den yttre missionen. Själv kunde han ju icke fara ut över de vida fälten, men en hans dotter fick gå till Kongo, och släktingar till honom gingo till andra fält. Hans dotter insatte ej ringa kraft till missionens fromma, särskilt genom arbetet med den stora Kongosångboken »Minkunga Miay-enge», som trycktes 1905. Den innehåller ej100

mindre än 332 sånger. Nyvalls intresse för detta arbete visade sig då boken skulle tryckas.

Just då manuskriptet var färdigt, var det så ont om penningar för detta ändamål, att det såg ut, som skulle hela arbetet bliva förgäves utfört. Såväl missionär Baur som hans maka, vilka nedlagt så mycket arbete på boken och hoppats så mycket för missionen i Kongo genom densamma, voro djupt nedslagna. Då tog Nyvall sin dotter, fru Baur, med sig ut på sina resor och sökte intressera missionsvännerna för företaget. Fru Baur, som i likhet med fadern var begåvad med vacker sångröst, sjöng på mötena och Nyvall predikade. Länge dröjde det ej heller, förrän den erforderliga summan var insamlad, så att boken kunde tryckas.

Även i ett annat avseende blev vad Nyvall påbörjat och intresserade sig för förverkligat genom ett av hans barn. Nyvall var, såsom vi sett, mycket verksam för skolarbete. Denna gren av hans missionsverksamhet har hans son, professor David Nyvall, upptagit och vid North Park College i Chicago, U. S. A., nedlagt ett mångårigt förtjänstfullt arbete.

Så ha även Nyvalls gärningar följt honom efter.

I ännu vidsträcktare mening har det varit101

fallet med avseende på det arbete han utförde i sin hemprovins. Det gick icke med honom ned i graven, utan har fortgått och fortgår alltfort. De gamla arbetarna ha lämnat fältet. Av hans kamrater i evangelii tjänst äro nu icke många kvar. Men nya krafter ha kommit i stället. Det skall ock leva till mångas frälsning och andliga fostran.»DET LIDER MOT AFTON».

En gång nedskrev Nyvall i sin dagbok: »Herre, låt mig dö, medan jag lever». Denna hans bön blev även besvarad, ty han fick vara i oavbruten verksamhet tills endast några dagar innan hembudet kom. Så oväntat kom det för honom själv, att han hade utannonserat en predikoresa i Fryksdalen för tiden den 5—20 maj 1904, en resa, som han dock ej fick påbörja.

Den 30 april var han med på ett möte i Södra Råda men var då så klen, att vännerna nödgade honom att resa hem. Han stannade dock ej länge i hemmet, utan var efter ett par dagar i Kristinehamn för att ordna med en del missionsangelägenheter och ämnade sedan resa upp till Fryksdalen för att påbörja den annonserade predikoturen. Det blev dock ingen resa av, ty vännerna övertalade honom att vända åter till hemmet.

Väl hemkommen måste han intaga sjukbädden. Men icke ens där kunde han vara overksam. Hans tanke rörde sig oupphörligt om missionen. Många missionsvänner fingo från hans103

sjukläger mottaga brev från honom rörande åtskilliga missionsangelägenheter.

Men sjukdomen tilltog, och krafterna sjönko hastigt. Pingstdagen den 22 maj 1904 kl. 11 f. m. insomnade han. Hans sista ord voro: »Herre, hjälp mig»! De visa, att han in i det sista kände sig beroende endast av Oud. Att den bönen blev hörd av honom, som hjälpt sin tjänare under hela hans liv, är visst. Vid helgdagsklockornas toner blev hans ande »sakta och varligt av änglarna buren hem till det land, där döden ej finns».

Efter rastlöst arbete kallades han till vila, och som ett trött barn slumrade han in.

Hastigt spred sig budet om Nyvalls död bland missionsvännerna icke blott inom det område, där han nedlagt sitt mesta arbete, utan över hela landet. Överallt framkallade detta meddelande känslan av att en stor man kallats hem. En ceder hade fallit. Men sorgen och saknaden blandades med tacksamhet till missionens Herre för vad han genom denne sin tjänare givit och för vad han fått uträtta under sin 50-åriga verksamhet.104

Den 28 maj fördes stoftet efter C. J. Nyvall till gravens ro. Ett stort antal missionsvänner hade samlats från skilda orter. Samlingen skedde i Salemskyrkan i Karlskoga, dit kistan inburits. Ett mäktigt intryck gjorde det, då rektor Joh. Lindholm framträdde och gripande skildrade, vad den hänsovne verkat och varit för Herrens sak och Kristi vänner under sin långa och rastlösa verksamhetstid. Talaren höll i sin hand en gammal bibel, som tillhört Nyvall. I denna hade han antecknat, att han blivit född på nytt den 6 november 1849, och därjämte hade han där skrivit: »Leva vi, så leva vi för Herren; dö vi, så dö vi för Herren. Evad vi leva eller dö, höra vi alltså Herren till» (Rom. 14:8). Dessa ord hade också varit mottot för den nu hemgångnes liv och arbete, från den dag han blev omvänd till Herren.

Jordfästningen förrättades av Nyvalls mångårige vän, kyrkoherden O. Berggren från Norra Råda. *) I sitt tal framhöll han den avlidnes livsgärning och rättfärdiga liv, huru han under stora försakelser började sitt arbete och sedan aldrig unnade sig rast eller ro utan helt uppgick i sin Herres och Frälsares tjänst, huru han haft

*) Kyrkoherde O. Berggren bör ej förväxlas med den å sid. 51 omnämnde pastor E. Berggren.105

sin enda berömmelse i honom och nu gått från striden till friden att undfå den rättfärdige och trogne tjänarens vila och lön.

Den stora tillslutningen av deltagare såväl som den djupa rörelse, varmed de deltogo i begravningsakten, visade vilket rum den hem-gångne hade i folkets hjärtan.

Värmlands Ansgariiförening lät resa en vacker minnesvård över Nyvalls grav. Denna avtäcktes den 26 oktober 1905. Länge skall den vittna om platsen, där det förgängliga stoftet vilar, men i vida bygder äro minnesvårdar resta, vilka vittna om var han under sitt liv gick fram och om det verk han utförde.

Liksom skördemannens arbete vittnar om såningsmannens gärning, så få de, vilka nu träda in i missionsarbetet och få skörda frukterna av fädernas verk, vittna om vad de under sin tid uträttade för Herrens sak.

‡ * *

I eftermälet om Moses heter det: »Men i Israel uppstod icke mer någon profet sådan som Moses». Det var nog

icke utan att missionsfolket i Värmland fruktade, att en kommande historieskrivare skulle få anledning citera dessa ord med avseende på de andliga förhållandena106

här. Och den frågan står fortfarande kvar: Skall Herren än en gång giva sitt folk i dessa bygder en sådan man som Nyvall?

Det är sant, att han var en man för sin tid. Det kan ock sättas i fråga, om han skulle kunnat vinna den framgång han hade och uträtta vad han gjorde, om han levat under andra förhållanden. Men likväl var han så pass stor, att han nog även i vår tid varit huvudet högre än andra.

Varje tid kräver sin man, och därför är frågan betydelsefull. Men den är det icke blott med hänsyn till den framgång i arbetet, som Nyvall hade, utan ännu mer med hänsyn till hans personlighet och kristliga karaktär. För honom fingo alla egna intressen underordnas missionens. Han kände ingenting så viktigt och så värt att leva för som Herrens ärenden. Hans vandel var utan girighet, varför han ej heller tjänade för lönens skull. Han var outtröttlig i sitt arbete och höll ut i med- och motgång, i ära och smälek. Han kunde sjunga:

»I dig vill jag leva, i dig vill jag dö, för dig vill jag offra allt jag äger»!

Det är sådana män varje tid behöver. Och sådana män behöver ej minst vår tid.107

Men det behöves ej blott sådana män — det behöves en man, en ledaregåva, en till vilken folket kan skåda upp, en som är villig att offra sig, försaka, arbeta och om det gäller lida för sitt folk. En sådan man var Nyvall.

Skall en sådan man som han mera uppstå i dessa bygder?